Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина

МАСС.: А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТАЙ

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 57 (2578) | КІиранди, 16 июль, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

АРАДУВЛ
1923-ча
шера денз

КІАЛХАРЧА МЕЛА ТІАРА КІЕДЖ ТЕХАЙ

Укх деношка йоккха котало яьккхай «Сунжанефть» НПУ нефтяникаша: мехкдаьтта кІедж техай № 83 йолча скважино. Цу скважина укх шера февраль бетта бурув тоха йолаеннаяр мастера нов. Ильина бригада. Проектах лийрххІача тайпара 2535 метр кІоарга скважина бурув тохара чІоагІа къахьега дийзар бурув деттарий. 2291 метр кІоарга бурув техача хана топпара маркхал чуувза йолаеннаяр скважина, хІаьта цу гІуланхо авари хилара кхерам тІатессар. Гидуаргий чІІораш етта йийзар маркхалах. Цул тІехьагІа кІоаргдала доладелар бурув.

Толамца Іочуоттайир обсадни турбаш, хІаьта лийрхІача ханал 18 ди хьалха скважинана бурув теха а баьлар нефтяникаш. КІоагІа къахьийгар цар скважина чу тІоанашкара мехкдаьтта дикагІа хьачудоагІаргдолаш. Скважина чу штуцер оттаяьй дийнахьи буси цо 50 тонн мехкдаьтта тергдолаш

— Карабулак-Ачалукски участке кхоалагІча скважино кІедж техай кІалхарча мела тІара,— йоах бурув деттача мастера нов. Ильина.— Цу гІуланхо хьахьоьх ца мела тІа чот йоацаш дунха мехкдаьтта долга.

РЕСПУБЛИКЕРЧА мехкдаьттахой дош

Мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей болхлойи специалистийи лакхара социалистически декхараш

Коммунистически общество хьалъеча карагІдийннача доккхийча «Іамаша дог айдаь бола советски мохк накъа бода партеи халкъеи вахар чухь хургйолча йоккхача событена — ССКП XXII-ча съезда. Боккхача низаца яьржача социалистически якьо дуккха къахьегамхой юкъелаьцаб. Болхлойи специалистийи хьинар тІадерзадаьд ворхІ шера план толаме кхоачашъяра.

Промышленни предприятей, гІишлой, транспорта ѳзараш коллективаша шоай къахьегама совгІаташ кийчу парте XXII-ча съезда. Массанахьа а бебаш латт производства новатораши хьалха латтараши, коммунистически къахьегама бригадаши, ударникаши — кхоанен пионераш.

Дерригача халкъо къовсам лоаттабеча укх деношка юстара лоатталац тхо а, Нохч-ПалгІайчен мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста болхлой. Тхоах хІаране дика кхетаду вай сийлахь-йоккхача Даьхен халкъа боахама эшаш дола мехкдаьтта дукхагІа дажкхар боккха лоархІам болаш хилар.

1961 шера хьалхарча ялх бетта йола паччахьалкхен план ханал хьалха кхоачаш а яь, шу долалуш шоаш аьнначул массехказа дукхагІа кхы тІа а мехкдаьтта даькхад республика мехкдаьттахоша. Цхьабакъда, карагІдаьннар доазув долаш дац. Тха кхы а дукха да пайда эцанза дола кхоачамашши торонаши. Йоаккхонца пайда оца беза царех.

Совнархоза чуйоагІача мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей коллективаша шоашта керда доккхагІа дола социалистически декхараш тІаэц:

кхы а шерагІа ях йоаржаяра, мехкдаьтта доалла моттигаш сихагІа караерзаяра, кердача техникахи технологеи пайда дикагІа эцара ларда тІа парте XXII-тІа съезд хьаелла ди тІаккхаччалца юхейисача хана чухь планал совгІа 37 эзар тонн мехкдаьтта дала. Мехкдаьтта доаккхача къахьегама овсарле плавахчул 3 процент лаккъе а тонн мехкдаьтта даккхарга дІабода мах 0,5 процент лохбе а. Планах 1961 шу чакхдоаллаш хилийта лаьрхІа мехкдаьтта запасаш Іалашъе.

Мехкдаьтта промыслови управленей коллективаша а цу тайппара доккхагІа дола социалистически декхараш тІаэц СССП XXII-тІа съезд тІакхача юхейисача хана чухь планал совгІа мехкдаьтта даккха:

«Октябрьнефта» мехкдаьтта управлене—4400 тонн;
«Старогрознефта» мехкдаьтта управлене—4700 тонн;
«Малгобекнефта» мехкдаьтта управлене—20.000 тонн;
«Сунжанефта» мехкдаьтта управлене —7.600 тонн;
«Горснефта» мехкдаьтта управлене — 250 тонн;

«Гудермесски» мехкдаьтта промыслови управлени — 100 тонн;
«Правобережни» мехкдаьтта промыслови управлене — 50 тонн.

Тхоай дерригa низаш, кхетамаш, хьинар тІадохийтаргда оаха лаккхара социалистически декхараш толаме кхоачашдара. Кердача къахьегама коталонашца накъа гІоргда тхо хьамсарча Коммунистически парте XXII-ча съезда!

Лакхара социалистичвски декхараш массава раьза а волаш тІаийцад совнархоза чуйоагІача мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей болхлойи профсоюзно-боахама активаи собране.

ЕРРИГА ТОРОНАШ— ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА

Доккхий декхараш тІаийцад СССП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяра вай республикерча хьайбаш леладераша.

Хьайбаш дебадара а дулх, шура дукхагІа яккхара а де дезачарех керттера гІуланхаш лоархІалда:

— детта доахан дебадар;

— эггара дикагІа дебаш а чехкагІа хьалкхувш а дола хьайбаш — хьанхарч мамогга сихагІа ебаяр, хІаьта иштта оалхазараш а;

— хьайбай продукташ йоахилга лакхдар, ум кхоабилгеи дорстаделгеи тоадар;

— дика доакъарий база вІашагІйоллилга..., аьнна белгалдаькхад СССП ЦК январски Пленумо тІаийцача соцам тІа.

Из керттера декхар кхоачашде вІаштІехьдаргда, нагахьа санна еррига торонаш оарцагІа а яьха, махулла дукхагІа дулх, шура, фуаш, тха даккхара болх кхетамца вІаштІехьбоаккхе.

Ала дезаш да опыт хьаІомае мегаргйола дуккха а хьайбаш леладераш вай республике болга. ДІадахача ялх бетта ше леладеча доахах хІара Іаттагара 2261 килограмм шура яьккхай «Назрановский» совхоза доярка Барахоева Лемкас, хІаьта юкъера лаьрхІача 6 бетта хІара денни-буси цхьаццанена 1175 грамм дулх тІаккхийттад Наурски района «Терский» совхозерча И. Приходькоси цун сесага Марияси леладеча Іаьсашта. Кхы дуккха а ба республике иштта толамаш даьха хьайбаш леладераш а бІарча боахамаш а.

ДІабахача ялх бетта геттара кІезига яьхай хьайбай продукташ. Дукха я республике дулх, шура, фуаш паччахьалкхенна ДІадалара план кхоачаш да еш районаш. ТІаийца хинна декхараш-м гаьнна кхоачаш ца деш дисад.

Еррига республике а шиъ мара яц паччахьалкхенна шура ДІаялара план кхоачашъяь район (Сунженски Гудермесски). Гаьнна кхоачаш ца еш йисай дулх ДІадалара план а. Нагахьа санна паччахьалкхенна дулх ДІадалара план дукхагІйолча районаша, къаьстта сюаман районашка кхоачашъяьяле цхьайола арахьара керттера районаш йисай ДІадала дезачех нийсса ах а кІеззига совгІа а мар ца луш. Царех я Наьсарен, МагІалбика, Урус-Мартановски, Шалински, иштта кхы йола районаш.

ХІанад из иштта?

Хьайбашкара продукташ яхараи уж паччахьалкхенна ДІаяларан тІаийца декхараш а кхыметтел ялх бетта йола планаш а кхоачаш ца яра бахьанаш да хьайбаш дебадара, доаханна дикагІа гІулакх дара боахамий кулгалхоша кейра терко ца еш килар. Нагахьа санна соахка 1-ча июле Наьсарен районе 4278 бежан хиннадале, укх шера 4147 мара дац. Иштта кІезигденнад жа а. Цу районе доахан кІезигдалара керттера баЧахьалкхенга фуаш дохкара план кхоачашъяра гІулакх а. Республике эггара дукхагІа котамаш лелаю Грозненски районо. Цхьабакъда, хьоккхамаш во да цу районе а. Лерттіа гІулакх ца дар бахьан долаш, хІара бетта дукха коа тІара оалхазараш дов цита (къаьстта «Ермоловский» совхозе). Цудухьа 67 процент мара кхоачашъяьяц районо ах шера йола паччахьалкхенга фуаш дохкара план.

Доккхий декхараш латт хІанз республикерча хьайбаш леладераштa хьалхашка. Царех керттерадар да хьайбаш дикагІа Іангара дахара хІанзале а бокъонца кийчо елга. Ханнахьа кийч а даь Іоотгаде деза ПІожа доакъар, кхоачам хиллал Іалашъе еза силос.

Боккха оарХІам болаш да доаханна ханнахьа искусственни осеменени елга. Боагглача тайпара вІаштІехьбаккха беза искусственни осеменени еча пунктай болх.

Вай республикерча дуккхача хьайбай боахамашка хьалха латтараштa нийсса тІехьабусараш а ба. Цудухьа партийни организацей декхар да дикатІболча хьайбаш леладераша тІехьабусараштa новкъостал дергдолаш царна юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр, балха хьалха латтарий опыт шерра ДІа-юха йовзийтар.

Эггара бехктокхаме долча хьайбай доакъошка хила беза коммунисташ. Цар хьалхе лелае еза серпуховчанаша ДІадоладаь гІулакх хьаллацара.

Партийни организацеша чІоагІа теркам тІа а бахийта хьайбаш леладераш оарцагІбаха беза ССКП ЦК январски Пленума решенеш сийленца кхоачашъяра.

Еррига торонаш оарцагІъяьха кхоачашде деза тІаийца декхараш.

ЙОККХА КОТАЛО

Дика къахьийгад укх шера «Малгобекнефть» НПУ нефтяникаша. ВорхІ бетта йола мехкдаьтта даккхара план ханал 20 ди хьалха кхоачашъяьй цар. ДІадахача шера цу ханналца даьккхачул 45,8 процент дукхагІа мехкдаьтта даьккхад нефтяникаша укх шера. Къахьегама овсарле лакхъяра план 111,6 процент кхоачашъяьй дІабахача ялх бетта.

Уж къахьегама толамаш даха МагІалбикерча нефтяникий вІаштІехьдаьннад еррига шоай торонаш оарцагІа а яьха шерра социалистически яхь а йоаржаяь цар къахьегарах.

Шоай толамаш ССКП XXII-ча съезда хетаду нефтяникаша.

Доакъар дика кийчду

Каргалински района Максим Горьке цІерагІа колхоз боккха боахам ба. Цу боахаме 20 эзарнел совгІа жа, дуккха доахан да. Цудухьа хьайбашта доакъар кийчдара еррига торонаш оарцагІъяьхай хьайбаш леладераша.

Колхозе я доакъар кийчду бригада. цу бригаде йиъ трактор, стогометатель, волокушаш, иштта кхыйола техника я.

Мангал хьакха йолаеннача хьалхарча деношка денз бригада членашта юкъе шерра яхь яьржай. Цар лаьрхІад 2.500 тонн гІожа доакъар кийчде. Шоай хІара сменах йола нормаш кхоачаш а тІехкхоачаш а еш хьабоагІа йол хьокхаш бола А. Янмурзаеви С. Худайнетови. Дийнахьа 5—6 гектара тІа мангал а хьокх

Мангал хьокхаши йол гулъеши хьинаре къахьегаш ба трактористаш П. Пушкин, З. Пашаев, Е. Аманбаев. Йол вІашкатохача царел тІехьа ца бусаш болх бу 60 шу даьннача пенсионераша К. Махмудова, Ш. Ненциева, А. Кульчикова. Шоай лоІаме колхоза гІо де лаьрхІад цар.

Хьинаре къахьегарах, хІанзале 800 гектара тІа мангал а хьекха, 600 гектара тІара йол вІашкатехай.

ВІашкатохаш йола йол хьайбаша Іа доаккхаргдолча моттигашка даккхуь.

Е. ФАРНИЕВА.

Комбайно йол чуэц

ТАТАРСК (Новосибирски область), 12 июль. «Сибирь» яхача колхоза механизаторашa А. В. Цветкос, И. П. Антипова «С-6» яхача списанни прицепной комбайнах хьабаькхар ялат ардара эша барабан, мотор, кхыйола механизмаш. Трактора низах кхестача гІоврaца болх бу подборщики бункери мара хІама йисанзар. ХІанз комбайно хьал а эц, паркхаш а ду аьлах, 25 саго кулгашца бе беза болх ше а беш.

Парте Татарски горкома пленумо соцам баьб боахамашка кхы а списанни прицепной 30 комбайн иштта кийчъеи йол хьалъэцача царех пайда эцеи.

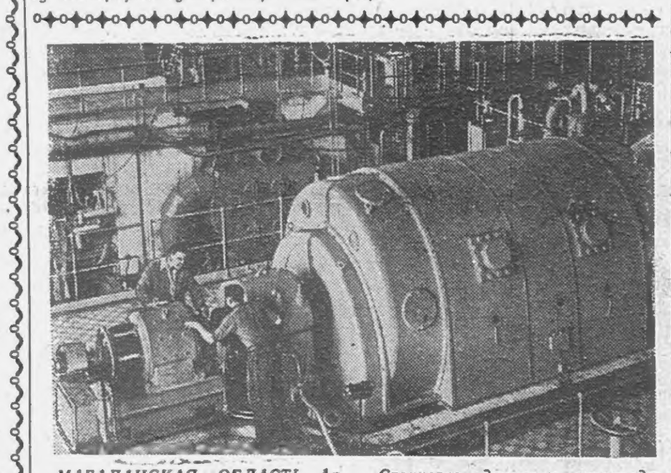

МАГАДАНСКАЯ ОБЛАСТЬ. Аркагалински ГРЭС Дальни Востоке эггара къонагІа ярех я. Калыма дошув доаллача районашта юккъе, кІор боаккхача бассейна юхье уллача цу станце электроэнерги лоаттаю прискашта, рудникашта, горнякий поселкашта. Аркагалера ток лоалахарча Якуте а йода.

Станцерча дуккхача производственни процессашта автоматизаци яьй: яьшта хий лоаттадара, доагор чудалара, электропередачеш шозлагІа йолаялийтара, подстанцеш лелаяра.

СУРТА ТІА: Аркагалински ГРЭС-а турбинни зал.

Ю.Муравина сурт.
ТАСС фотохроника.

Д-р Кваме Нкрума Иркутске вахар

МОСКВА, 14 июль. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председателе Н. С. Хрущева хьийха, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Советеи официальни хьаша волаш Советски Союзе вена Гана Республика Президенти правительства керте латтари волча д-р Кваме Нкрумаца ба СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателе заместитель Ш. М. Арушанян, СССР-а кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Я. А. Малик, кхыбараш а.

Воккха хьаша Ташкенте, Киеве, Ленинграде ваха а хургва.

Д-рца Кваме Нкрумаца цхьана мехка го боаккхаш хургба министраш, партийни болхлой, Гана Республика парламента членаш, хІаьта иштта СССР-ера Гана посол Джон Б. Эллиот.

Мехка го боаккхача Гана Республика Президенти правительства керте латтари волча д-рца Кваме Нкрумаца ба СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателе заместитель Ш. М. Арушанян, СССР-а кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Я. А. Малик, кхыбараш а.

Братски ГЭС йолаяла гаргга я

БРАТСК, 12 июль. **(Телефонаца).** Братски ГЭС хьалхара агрегат йолаялийта кийчлуш я. Сентябрь болалуш сунта тІехьара, хий чакхдувла ялх моттиг дІа а къайла, Іам хьалбиза болабергба. Цхьабакъда хий тІадетталургдолаш гидротехнически сооружени оттае йиш яц цементационни балхаш йистедаллалца.

Хьалхара агрегаташ йолаялийталехь цхьа миллионни 500 эзари кубометр бетон шелъялийта еза. Из де сунтах ехкай 400 эзар метр трубопроводаш.

Братски ГЭС-а котловане болх бе йолаеннай лохера холодильни установка. ХІара дийнахь-бус хІама шелдара система насосаша 24 эзар кубометр ангарски шийла хий чакхдоаккх. Аьттехьарча берда лакхехьарча белгалонашка оттаеш латт кхы цхьаькха а установка.

Шерра дІадоладеннад цементационни балхаш.

ССКП Нохч-ГІалгІай обкомеи республика Министрий Советеи

1961 шера хьалхарча ах шера республика хьайбай боахаме баьча балха итогий хьакъехьа

ССКП обкома бюроси Нохч-ПалгІай АССР Министрий Советои белгалдоаккх, 1961 шера хьайбай продукташ яхеи кийчъеи аьнна тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара гІулакх геттара во лелаш хилар. Ах шера йола плани социалистически декхараши тха кийчдара мара кхоачашдаьдац. Дулх кийчдара план 97 процент кхоачашъяьй, шура кийчъяра план — 91 процент, фуаш кийчдара план — 75 процент.

Цхьайолча районаша хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачаш ца ярал совгІа, кхыметтел кІезигъялийтай уж ДІадахача шера хьалхарча ах шерца нийсйича. Хьайбай продукташ яхареи кийчъяреи боарам лох а балийтад, паччахьалкхенга уж йохкара план кхоачаш а яьяц: дулха— Наьсареи Шаьлеи районаша; шурийна — Каргалинскии Надтеречни районаша; фуашта — Грозненски, Надтеречни, Наьсарен, Первомайски, Сунженски, Урус-Мартана, МагІалбика районаша; тхана — Наьсареи Первомайскии районаша.

Ерригача республике лаьрхІача хьайбаши коа тІара оалхазараши дийба доллашехьа а, ДІадахача шерца нийсйича доахан кІезигдалийтад Грозненски, Ачхой-Мартана, Каргалински, Наьсарен, Наурски, Ножай-Юрта, Шелковской, МагІалбика районаша. Жа кІезигдалийтад Наьсареи МагІалбикеи районаша. Шу долалуча юххье хиннарашца нийсйича хьакхарч кІезитъялийтай Урус-Мартанеи Шаьлеи районий совхозаша.

Декхараш кхоачашдара гІулакх цхьаккха бехктокхам ца лоархІаш леладу Наьсарен районе. Продукташ кийчъяра план кхоачашъяь йоацашехьа а, района совхозашка хархаьхь доазу дулх а кхыйола паччахьалкхен продукци а, дукха доахан далийтад.

Дуккхаза хьалха даьхадоллашехьа а, шиъ зонерча хьайбай боахама болх тозбелга Іалашдац СССП МагІалбика горкомои горисполкомои.

Хьайбай продукташ яха а кийчъе а аьнна тІаийца декхараш кхоачашдара кхы дІахо магийта йиш йоацаш тІехьайисай Шаьла, Грозненски, Урус-Мартана районаш.

ССКП обкома бюроси Нохч-ПалгІай АССР Министрий Советои белгалдоаккх, хьайбай продукташ кийчъяра а доахан дебадара а тІаийца хинна социалистически декхараш кхоачаш ца деш йолча дуккхача колхозашкеи совхозашкеи дукха дулх, шура, фуаш боахамашта чухьа а базар тІа а дохкаш хилар; ахча долаш доллашехьа а бахача нахагара доахан йийдаг; доал ца дар а инфекционни лазараш хилар а бахьан долаш хьайбаши коа тІара оалхазараши дов; фермашка учет кегаенна хилар а паччахьалкхенни колхозийи доалахье лорааелга боахамий кулгалхошеи специалисташеи бехктокхамера гІулакх ца лоархІаш хилар а бахьан долаш юкъара доахан лечкъадеши хувцаши моттигаш я.

«Заготскота» заготовительни пункташка а молкомбинате а колхозаши совхозаши Іехаеш а царгара хьаийю продукташ дика йоллашехьа а во лоархІаш а моттигаш я, хІаьта а саг беш беж а бац.

ССКП обкома бюроси республика Министрий Советои лоархІ, хьайбай боахам дегІаболабара а хьайбай продукташ кийчъяра а гІулакх тІехьадисара бахьан хьайбай боахам дегІаболабелга терко ца еш дита а доккхий декхараш тІа а йийца. уж кхоачашдара практически хайра хІама ца деш болча болхлошта из могийташ а йолча парте райкомий, райисполкомий, колхозийи совхозийи юхьанцарча партийни организацей организационни массово-политически балха боарам лоха хилар долга.

Юртбоахама органаш эргаяьха хийца яьннайоллашехьа а, совхозий Управлене, Госплано, юрта боахама Министерства, заготовкай Управлене тІахьожам во лоаттабу. 1961 шера тІаийца социалистически декхараш кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме колхозаштеи совхозаштеи кхоачамболлаш новкъостал лац.

Республиканскии районнии газеташа кепайоазон оатІош тІа кІезига критика ю районий а юрта боахаме тІаийца социалистически декхараш во кхоачашдеш йолча колхозийи совхозийи кулгалхошта а.

ССКП обкома бюроси Нохч-ПалгІай АССР Министрий Советои бьча соцам тІа йоах:

Ла йиш йоацаш лоархІалда, 1961 шера хьайбай боахаме тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара гІулакх парте дуккхача райкомаша, райисполкомаша, совхозий Управлене, Госплано, юрта боахама Министерства, заготовкай Управлене, Респотребсоюзо вІалла кхоачамбоацаш вІаштІехьдаьккха хилар, колхозий, совхозий, заготовительни органий балха кхоачамболлаш тІахьожам ца лоаттабар, юахан дебаде а хьайбай продукташ кийчъе а аьнна тІаийца декхараш кхоачашдара гІулакх бехктокхам ца хеташ леладеш болча кулгалхоша даьр магийтар.

ССКП обкома бюроси Нохч-ПалгІай АССР Министрий Советои парте райкомашкара, райисполкомашкара, республикански органий кулгалхошкара хьадех хІанз эттача гІулакха хьакъехьа де доатІаш дола соцамаш делга, царга ДІахойт тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара уж бехктокхаме хилар.

Вай республике дик-дикагІча коллективашка вІашагІъехкай говзагІа йола балха методаш Іомаю школаш. Царех цаІ Кагерманов Оалхазара бригада а я. Катерманова школа хьогге а йолаеннай болх бе. Укхаза дукха ха йоацца хилар виъ звеньевой — ши саг Гудермесски района «Дружба» яхача совхозереи, хІаьта шиъ Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозереи. Кастта кхы а ба укхаза бахка безаш къахьегамхой.

— Кхычарна ДІахьехаш вар ше хила веза дика ховш,— йоах Оалхазара.— Тха механизаторех кІаравар шишна профессии (трактористеи комбайнереи) йолаш воллаше а, шоай гІулакх царна дика довззаше а, оаха паьрхІад хІара кІиранна цкъа гул а йуш техника а балха къайленаш а кІоаргагІа Іомзе. Ер шу чакхдалале хІара механизатор 1 класса говзал йолаш хилийта лаьрхІад оаха. «Беррига болх лелабераш-м тха механизатораш ба,— йоах цо,— аз дер-м моллагІчо а дергдар мара дац. Баркал ала дезарзш шоай низ а хьинар а ѳхо ца деш, къахьегаш боахка кІантий ба: Гантаев Джамайла, Ташаев Хьасан, Дулуаев Манца, Закаров Султан, Яшуркаев Шата, Зелимханов Шамсудин—даккха а ба уж-м».

Цхьабакъда, Оалхазара кІезига хьакъода мара ца деш дийцачох а бІаргагу механизатора дуккхача шерашка денз (ше къона вале а) хьабахьа сийлен къахьегама ницкъ. Дика бовз цунна юрта боахам.

Катерманова бригаде со кхаьчача хана учетчик Яшуркаев ВахІийд «Къахьегама листока» керда номер хьаттохаш воаллар.

— Тха комсорг Дандаев Саму ва е политически кхетама гІулакхаш леладер,— аьлар бригадира.— Коммунистически бригада сийлен цІерага хьежжа лакха хила беза вай кхетам а, аьнна оарцагІваьннав из.

Кхетам-м «Іанз а лакха ба Катерманова коллектива члений. Учетчик тІехьа лела ца везаш, механизатораша шоаш ДІаоал дийнахьа ше-ше баьча балха боарам.

— Оаха-м кастта кассир воацаш ДІадекъаргда алапех дола ахча а,— йоах Оалхазара.

ХІаьта хьинари денали а долаш, шоай балха говзал мел лакха яле а цох, тоъам а ца беш, хадданза из лакхъеш шоаш дер безамца деш болча къахьегамхоша фуннагІа дергда аьлча теша мегаргва.

І. КОСТОЕВ.

Тахан вай маякаш йолча ХЬИНАР, ГОВЗАЛ

«Іурра гІеттачун етт шала бехкаб», яхаш да вай цхьа кица. Ив дагадеха ваьгІар со Катерманов Оалхазара ший балхах а, ший вахарах а дувцача къамаьлага ладувгІаш. Цхьан оапІонга диллача, тамаш а йора аз цу сагах, хІаьта вокх оагІонга диллача, дегаца доккхал а дора уж тайпа, нах вайна юкъе кхиларах. Тамашийна «Іама деций хьакхетача малхаца кхьа а гІотташ, бийсан боад къовлабелча мара балхах мукъа а ца воалаш лела саг цкъа «Іаьдвеннав, аьнна. Іокеда шийгара кІезитал ца гойташ хилар?

Никита Сергеевич Хрущева «маякаш», аьнна цІи тиллай цу тайпарча нахах. Я а я уж-м маякаш: форда тІа ягІача маякаша кемашта санна наха нийсагІа дола наькъаш сийрладоах цар а.

— Тахан йистедаьннад тхо укх шера шозлагІа дІаовш йола хьажкІаш 370 гектара тІа дІайийна,— яхаш дийцар Оалхазара. — Оаха-м 15 июле йистедовла мара а лийрхІадацар, цхьабакъда, механизатораша дика къахьегарах вІаштІехьдаьлар тха из ка а ши ди гаргаоза.

— Уж бІаьсти дІайийна хьажкІаш-м дика яр шун, Оалхазар, тІаккха оаш шозлагІа дІайийнараш...

— Кхача кхувргий-теш, ала воаллий хьо?— аьнна, са деша юкъе нийккхар Оалхазар, вела а къежа. Уж бІаьсти дІайийнараш а ши-шех хиннаяц дика—механизатораша лерттІа гІулакх даьд царна-м. Тхо-м уж гектара тІара 40 центнер яргйолаш фийга кхее гІерташ да.

Вай республике дик-дикагІча коллективашка вІашагІъехкай говзагІа йола балха методаш Іомаю школаш. Царех цаІ Кагерманов Оалхазара бригада а я. Катерманова школа хьогге а йолаеннай болх бе. Укхаза дукха ха йоацца хилар виъ звеньевой — ши саг Гудермесски района «Дружба» яхача совхозереи, хІаьта шиъ Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозереи. Кастта кхы а ба укхаза бахка безаш къахьегамхой.

— Кхычарна ДІахьехаш вар ше хила веза дика ховш,— йоах Оалхазара.— Тха механизаторех кІаравар шишна профессии (трактористеи комбайнереи) йолаш воллаше а, шоай гІулакх царна дика довззаше а, оаха паьрхІад хІара кІиранна цкъа гул а йуш техника а балха къайленаш а кІоаргагІа Іомзе. Ер шу чакхдалале хІара механизатор 1 класса говзал йолаш хилийта лаьрхІад оаха. «Беррига болх лелабераш-м тха механизатораш ба,— йоах цо,— аз дер-м моллагІчо а дергдар мара дац. Баркал ала дезарзш шоай низ а хьинар а ѳхо ца деш, къахьегаш боахка кІантий ба: Гантаев Джамайла, Ташаев Хьасан, Дулуаев Манца, Закаров Султан, Яшуркаев Шата, Зелимханов Шамсудин—даккха а ба уж-м».

Цхьабакъда, Оалхазара кІезига хьакъода мара ца деш дийцачох а бІаргагу механизатора дуккхача шерашка денз (ше къона вале а) хьабахьа сийлен къахьегама ницкъ. Дика бовз цунна юрта боахам.

Катерманова бригаде со кхаьчача хана учетчик Яшуркаев ВахІийд «Къахьегама листока» керда номер хьаттохаш воаллар.

— Тха комсорг Дандаев Саму ва е политически кхетама гІулакхаш леладер,— аьлар бригадира.— Коммунистически бригада сийлен цІерага хьежжа лакха хила беза вай кхетам а, аьнна оарцагІваьннав из.

Кхетам-м «Іанз а лакха ба Катерманова коллектива члений. Учетчик тІехьа лела ца везаш, механизатораша шоаш ДІаоал дийнахьа ше-ше баьча балха боарам.

— Оаха-м кастта кассир воацаш ДІадекъаргда алапех дола ахча а,— йоах Оалхазара.

ХІаьта хьинари денали а долаш, шоай балха говзал мел лакха яле а цох, тоъам а ца беш, хадданза из лакхъеш шоаш дер безамца деш болча къахьегамхоша фуннагІа дергда аьлча теша мегаргва.

І. КОСТОЕВ.

Республикерчарна ДІадоладеннад ДІадахьдарг

Доккхий декхараш тІаийцад СССП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяра вай республикерча хьайбаш леладераша.

Хьайбаш дебадара а дулх, шура дукхагІа яккхара а де дезачарех керттера гІуланхаш лоархІалда:

— детта доахан дебадар;

— эггара дикагІа дебаш а чехкагІа хьалкхувш а дола хьайбаш — хьанхарч мамогга сихагІа ебаяр, хІаьта иштта оалхазараш а;

— хьайбай продукташ йоахилга лакхдар, ум кхоабилгеи дорстаделгеи тоадар;

— дика доакъарий база вІашагІйоллилга..., аьнна белгалдаькхад СССП ЦК январски Пленумо тІаийцача соцам тІа.

Из керттера декхар кхоачашде вІаштІехьдаргда, нагахьа санна еррига торонаш оарцагІа а яьха, махулла дукхагІа дулх, шура, фуаш, тха даккхара болх кхетамца вІаштІехьбоаккхе.

Ала дезаш да опыт хьаІомае мегаргйола дуккха а хьайбаш леладераш вай республике болга. ДІадахача ялх бетта ше леладеча доахах хІара Іаттагара 2261 килограмм шура яьккхай «Назрановский» совхоза доярка Барахоева Лемкас, хІаьта юкъера лаьрхІача 6 бетта хІара денни-буси цхьаццанена 1175 грамм дулх тІаккхийттад Наурски района «Терский» совхозерча И. Приходькоси цун сесага Марияси леладеча Іаьсашта. Кхы дуккха а ба республике иштта толамаш даьха хьайбаш леладераш а бІарча боахамаш а.

ДІабахача ялх бетта геттара кІезига яьхай хьайбай продукташ. Дукха я республике дулх, шура, фуаш паччахьалкхенна ДІадалара план кхоачаш да еш районаш. ТІаийца хинна декхараш-м гаьнна кхоачаш ца деш дисад.

Еррига республике а шиъ мара яц паччахьалкхенна шура ДІаялара план кхоачашъяь район (Сунженски Гудермесски). Гаьнна кхоачаш ца еш йисай дулх ДІадалара план а. Нагахьа санна паччахьалкхенна дулх ДІадалара план дукхагІйолча районаша, къаьстта сюаман районашка кхоачашъяьяле цхьайола арахьара керттера районаш йисай ДІадала дезачех нийсса ах а кІеззига совгІа а мар ца луш. Царех я Наьсарен, МагІалбика, Урус-Мартановски, Шалински, иштта кхыйола районаш.

ХІанад из иштта?

Хьайбашкара продукташ яхараи уж паччахьалкхенна ДІаяларан тІаийца декхараш а кхыметтел ялх бетта йола планаш а кхоачаш ца яра бахьанаш да хьайбаш дебадара, доаханна дикагІа гІулакх дара боахамий кулгалхоша кейра терко ца еш килар. Нагахьа санна соахка 1-ча июле Наьсарен районе 4278 бежан хиннадале, укх шера 4147 мара дац. Иштта кІезигденнад жа а. Цу районе доахан кІезигдалара керттера баЧахьалкхенга фуаш дохкара план кхоачашъяра гІулакх а. Республике эггара дукхагІа котамаш лелаю Грозненски районо. Цхьабакъда, хьоккхамаш во да цу районе а. Лерттіа гІулакх ца дар бахьан долаш, хІара бетта дукха коа тІара оалхазараш дов цита (къаьстта «Ермоловский» совхозе). Цудухьа 67 процент мара кхоачашъяьяц районо ах шера йола паччахьалкхенга фуаш дохкара план.

Доккхий декхараш латт хІанз республикерча хьайбаш леладераштa хьалхашка. Царех керттерадар да хьайбаш дикагІа Іангара дахара хІанзале а бокъонца кийчо елга. Ханнахьа кийч а даь Іоотгаде деза ПІожа доакъар, кхоачам хиллал Іалашъе еза силос.

Боккха оарХІам болаш да доаханна ханнахьа искусственни осеменени елга. Боагглача тайпара вІаштІехьбаккха беза искусственни осеменени еча пунктай болх.

Вай республикерча дуккхача хьайбай боахамашка хьалха латтараштa нийсса тІехьабусараш а ба. Цудухьа партийни организацей декхар да дикатІболча хьайбаш леладераша тІехьабусараштa новкъостал дергдолаш царна юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр, балха хьалха латтарий опыт шерра ДІа-юха йовзийтар.

Эггара бехктокхаме долча хьайбай доакъошка хила беза коммунисташ. Цар хьалхе лелае еза серпуховчанаша ДІадоладаь гІулакх хьаллацара.

Партийни организацеша чІоагІа теркам тІа а бахийта хьайбаш леладераш оарцагІбаха беза ССКП ЦК январски Пленума решенеш сийленца кхоачашъяра.

Еррига торонаш оарцагІъяьха кхоачашде деза тІаийца декхараш.

Комбайно йол чуэц

ТАТАРСК (Новосибирски область), 12 июль. «Сибирь» яхача колхоза механизаторашa А. В. Цветкос, И. П. Антипова «С-6» яхача списанни прицепной комбайнах хьабаькхар ялат ардара эша барабан, мотор, кхыйола механизмаш. Трактора низах кхестача гІоврaца болх бу подборщики бункери мара хІама йисанзар. ХІанз комбайно хьал а эц, паркхаш а ду аьлах, 25 саго кулгашца бе беза болх ше а беш.

Парте Татарски горкома пленумо соцам баьб боахамашка кхы а списанни прицепной 30 комбайн иштта кийчъеи йол хьалъэцача царех пайда эцеи.

МАГАДАНСКАЯ ОБЛАСТЬ. Аркагалински ГРЭС Дальни Востоке эггара къонагІа ярех я. Калыма дошув доаллача районашта юккъе, кІор боаккхача бассейна юхье уллача цу станце электроэнерги лоаттаю прискашта, рудникашта, горнякий поселкашта. Аркагалера ток лоалахарча Якуте а йода.

Станцерча дуккхача производственни процессашта автоматизаци яьй: яьшта хий лоаттадара, доагор чудалара, электропередачеш шозлагІа йолаялийтара, подстанцеш лелаяра.

СУРТА ТІА: Аркагалински ГРЭС-а турбинни зал.

Ю.Муравина сурт.
ТАСС фотохроника.

Д-р Кваме Нкрума Иркутске вахар

МОСКВА, 14 июль. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председателе Н. С. Хрущева хьийха, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Советеи официальни хьаша волаш Советски Союзе вена Гана Республика Президенти правительства керте латтари волча д-р Кваме Нкрумаца ба СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателе заместитель Ш. М. Арушанян, СССР-а кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Я. А. Малик, кхыбараш а.

Воккха хьаша Ташкенте, Киеве, Ленинграде ваха а хургва.

Д-рца Кваме Нкрумаца цхьана мехка го боаккхаш хургба министраш, партийни болхлой, Гана Республика парламента членаш, хІаьта иштта СССР-ера Гана посол Джон Б. Эллиот.

Мехка го боаккхача Гана Республика Президенти правительства керте латтари волча д-рца Кваме Нкрумаца ба СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателе заместитель Ш. М. Арушанян, СССР-а кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Я. А. Малик, кхыбараш а.

Братски ГЭС йолаяла гаргга я

БРАТСК, 12 июль. **(Телефонаца).** Братски ГЭС хьалхара агрегат йолаялийта кийчлуш я. Сентябрь болалуш сунта тІехьара, хий чакхдувла ялх моттиг дІа а къайла, Іам хьалбиза болабергба. Цхьабакъда хий тІадетталургдолаш гидротехнически сооружени оттае йиш яц цементационни балхаш

Партийни вахар

Отчетно-хоржамий партийни собраней цхьайолча итогех

Вай республикерча юхьанцарча партийни организацешка отчетно-хоржамий собранеш хулаш я. Уж чакхъяьннай 780 партийни организаце.

Собранеш йолаялале хьалхагІа чІоагІа кийчо еш болх бьоь. Собранеш йолаялале дуккха хьалхагІа ССКП райкомаша совещанеш яьй юхьанцарча партийни организацей секретарашца, царна бокъонца хьехам белар собранешта кийчо яра а отчетни докладаш оттаяра а дешай хьакъехьа. Партийни организацеша практически новкъостал де бахийта хиннаб парте райкомий болхлой, секретараша отчетни докладаш оттаеш дуккха юкъеззаб партбюройи парткомийн членаш. Из бахьан долаш дуккхагІа йола отчетно-хоржамий собранеш лаккача организационни боараме, дуккха коммунисташ тІаболаш, докладаш ювцача цар дика дакъа лоацаш чакхъяьлар. Собранешка дакъа лоацаш хилар 18 эзар совгІа парте члени кандидати, пренешка къамаьл дир 6 эзар совгІа коммунисто.

Дика чакхъювл собранеш Грозненски, Ачхой-Мартана, Ножай-Юрта, Каргалински районашка. Цу районашка партийни собранешка дакъа лоацаш хилар парторганизацешка учете латтача коммунистех 90—95 процент бараш, хІаьта пренешка къамаьлаш дир вІашагІкхийттача коммунистех 35—50 процент барзша.

Партийни вахара ленински нормаши принципаши парте юхаоттяро Іалашдир коммунисташа балха юкъе дикагІа дакъа лоацилга, наха юкъера парте сий дІахо йодача хана лаккделга, обществе кулгалдара бола цун лоархІам лаккбелга.

ХІара партийни организаце керттера теркам тІабохийташ дар семилетка кхоалагІча шера плани ССКП XXII-ча съезда сийна тІаийца социалистически декхараши кхоачашдара дешаш да.

«Правобережное» яхача мехкдаьтта промыслови управлене парторганизаце собране дакъа лоацаш беррига коммунисташ бар, царех аханел совгІчар партийни бюрон отчетни докладах лаьца къамаьлаш дир. Цар чІоагІа критика йир партийни бюрона, цо боагІача тайпара наха юкъе организаторски болх ца лелабарах, болхлой вахара гІулакхаш тоадарга из дика хьожаш ца хиларах. Уж гІулакхаш чакх ца дахар мехкдаьтта даккхара план кхоачашъяра чІоагІа Іаьткъад.

Цу тайппара цига критика йир парте Грозненски райкома а, цун болхлой промысле кІезига хиларахи промысла боахама гІулакхашца из кІоаргга хьожаш ца хиларах.

Отчетно-хоржамий собраней балха тІа лоархІамера моттиг ІІалаьцар къахьегамхой вахар дІахо йодача хана тоадарах долча дешаша: чуІе цІенош хьалдара, тиклишка эца хІамаш хилара, общественни кхача кийчбара гІулакх тоадара, коммунально-бытовой гІулакхаш тоадара. Уж дешаш дийцар «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслови управлене жилищно-коммунальни контора коммунисташа.

Кхачан продукташца болхлой во Іалашбеш хилар дийцар Наурски районз Калинина цІерахча комсаш лелаеча совхоза собране.

№ 25 йолча школа коммуниташа критика йир ССКП Октябрьски райкомаи райисполкомаи, цу школах йоаллача тика балха цар тІахьожам ца лоаттабарах а цига шурен кхыйола кхачан продужгаши ца кхахьарах а.

Дуккхача школай собранешка коммуниташа — хьехархоша белгалдаьхар школаш хьалтяра балхаш эсала лелаш хилар, школашка бераш сов дукха Іайна хиларах берашца классе доаца балхаш де йиш ца хилар.

Дуккхача партийни организацей собранешка дийцар лерттІа критикеи самокритикеи еш ца хилар, цхьаболча кулгалхоша критика дІатІаэцаш ца хилар.

Нохч-ГІалгІай автотреста № 4 йолча автобоахама коммуниташа белгалдаьхар цу боахама директора нов. Шашлов критика ловш ца хилар а шийна критика яьчунца цо къувсаш хилар а. Педагогически института парторганизаце коммуниташа чІоагІа критика йир института директора нов. Степанова, шийл лохерчарца из гІожа хиларах, преподавателашта хетар цо теркал ца дарах, критика яьчоа из дуьхьал вувларах. Уж кулгалхой хоржамаш деча хана партийни бюрошка ца хоржаш битар.

Семилетка заданеш толаме кхоачашъелга дуккхагІча даькъе идеологически балхага хьежжа хургда. Цудухьа чакхъяьннача отчетно-хоржамий собранешка коммуниташа къаьстта чІоагІа теркам тІабахийтар къахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара балха. Цар белгалдир, «ХІанзарча хьалашкарча партийни пропаганда декхарий хьакъехьара» ССКП ЦК соцам кхоачашбеш, партийни организацеша дукха болх баьь хилар. Цхьабакъда, цІенхашттара кхоачамбоацараш хІанз а гаьнна дІадаханза да. Дуккхача партийни организацешка хІанз а боагІача тайпара мах бац идеологически балха.

ХІанз хулача отчетно-хоржамий собранеша цІаькха а тешал ду, шоай организацей дай шоаш болга коммуниташа дуккхагІа кхетадеш хилара, цар беш бола болх бехкокхамегІа лоархІаш уж хилара.

ССКП обкома, горкомашта, райкомашта, Министрий Совета, совнархоза, министерствашта, управленешта критика еш а хьехам луш а дола къамаьлаш дукха дир собранешка. Цар керттера чулоацам бар республикански организацеш хІанз а предприятешца, колхозашца, совхозашца кІезига бувзам болаш хилар, колхозаши совхозаши материально-технически хІамашца, тракторашца, юртбоахама машинашца Іалашъяра цар е йоагІаш йола йоакхо ца яр.

Боахама деча кулгалах, бахача наха деча культурно-бытовой гІулакхех, тортовле, унахцІено лоараяра, халкъа образоване органий а кхычар а балхах долча дешай хьакъехьа собранешка мел яь критически зямечанеши предложенеши чулаца а царех де дезар дара республикански организацей кулгалхошка уж дІаяхьийта а еза парте райкомашеи горкомашеи.

Шоаш хоржача органий отчеташ ювцаш партийни собранеша решенеш тІаийцай. Уж решенеш боккха лоархІам болаш документаш дІ. Шаьхха хоржамаш хиллаца йолча ханз партийни организацеша бергбола болх белгалбоаккх цар. Парте райкомаша, горкомаша партийни организацешта новкъостал де деза коммуниташа тІаийца решенеш, цар яь критически замечанеш, цар енна предложенеш йоаржаяра, уж кхоачашъергйола гІулакхаш вІаштІехьдахара.

Коммуниташа собранешка хьехадаь лоархІамегІара дешаш парте райкомий, горкомий бюрошка, советскии боахамен органашка дувца деза.

Гаражни оборудоване завода, № 1 йолча горбыткомбината, Ленински районерча авторемастерской, Сталински районерча бытообслуживане стройучастка, Ачхой-Мартановски района СаьмаІашкарча машиннаькъа станце, Наурски районерча № 1 йолча гІишлой-монтажни управлене, Шалински районерча «Чечингстроя» № 4 йолча гІишлой управлене, Шелковской района № 417 йолча наькъа-эксплуатационни участка партийни организацей бюрой секретараша баь болх во дьарХІар коммуниташа отчетно-хоржамий собранеш хулача хана.

Парте райкомий, горкомий декхар да организационно-партийни партийно-политически болх бокъонца боаржабара цу партийни организацешта новкъостал дар.

Хоржамаш хиначул тІехьагІа юхьанцарча партийни организацешта керте эттар керда низаш. Хьалхле лелаеча органашка дуккха а дукхагІа хержаб болхлой, колхозхой, специалисташ. Юхьанцарча партийни организацей секретаралла хержаб дикагІа бола коммуниташ. Секретараш хувцабеннаб 253 юхьанцарча партийни организаце, хІаьта царех 175 секретарь дуьхьашка вахийтав партийни балха тІа.

Парте райкомаша, горкомаша тоабе беза юхьанцарча партийни организацей секретарашца беш бола болх, хан-ханнахьа вІашагІъетта еза семинараш, партийни аппарата болхлой юхьанцарча партийни организацешка дукхагІа хила а партийни кулгалдара говзал секретарашта цитта Іомае а еза.

Доккхий а бехкокхамера а декхараш да областной партийни организацена хьалхашка латтараш: Коммунистически парте XXII-ча съезда яха йоагІача тайпара накъа гІолга. Республике массанахьа а чІоагІа айденнад наьха къахьегамен политически хьинар. Партийни организацей декхар да цу наьха хьинара керте хилар, семилетка заданеш толаме кхоачашъяра из тІадерзадар. Цудухьа денгара ди массаза доал лакхде деза юхьанцарча партийни организацей балха хьинар, царна новкъостал де деза балха методаш тоаяра.

Г. СКЛОКИН,
ССКП обкома парторганий отдела заведующе заместитель.

ЧУРЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАЦ

Доккхий декхараш латт укх шера Наьсарен района «Назрановский» совхоза кхьайбай боахама болхлошта хьалхашка. Бакъда, уж кхоачашдара лерттІа терко-м яр цига.

1961 шера ялх бетта юкъера лаьрхІача цхьан Іаттагара соахка цу хана яьккхачул 280 килограмм кІезигагІа шура яьккхай.

Кхы дикагІа латтац доахан дебадара гІулакх а. Цхьоалагіа июль тІакхоачаш цу хьакъехьара план кхоачашъянза яр. 700 бежан эш из кхоачашъе, царех 400 етт а болаш. Совхозе я йиъ ферма. Ер шу йистедоалаш 2800 бежан хила дезаш дар цу фермашка, хІаьта хІанз долаш дараш 2083 мара дац. Ялх бетта 48 бежан мара тІакхийтта дац. ХІаьта укх шера дахкаргдолаш хайра доахан а дац.

Ер шу долалуш совхозе бар 875 етт, хІаьта 1250 етт хила безар планах.

МалагІаш да совхозе хьайбаш ца дебара бахьанаш?

ДукхагІча даькъе довш тІера довларои доахан Іаьхара дисарон дебийтац уж.

Укх шера 100 совгІа бежан деннад совхозе. ХІаьта алхха цхьан Экажкъонгий-Юрта 50 совгІа деннад.

Доахан Іахара дисар бахьан долаш Іаьсий кІезига даьд. Юккъера лоархІаш 100 Іатто «Назрановский» совхозе 21 Іаса мара даьдац. Укх ах шера 450 Іаса даь хила дезаче, даьраш 290 мара дац.

Хьайбаш дебадеча боккха лоархІам болаш да уж дика кхабар, гІел ца далийтар. Цхьабакъда, цу гІулакха кІезига уйла ю совхозе.

Доахан лерттІа, шоай ханнахьа, дикача доакъарца ца кхабар чІоагІа Іаткъ цар шура ялара, уж шоай ханнахьа дахкара.

МалагІа гІулакхаш де деза совхозе даькха доахан дебадара? Планах нийсса вІашгІехьдаккха деза доахан деттилга, иштта уж деттара тІахьожам лоаттабе а беза. Укх шера деттача доахан продуктивность мишта яр, цар ха мел, бутІе маца, хиннад а хьежа оттае еза тІадоагІача шера йола план.

ІІланах доахан дахкийтар а царгара эца пайда лакхбар а боккха лоархІам болаш да. Доахан дахкара гІулакх чІоагІа во латт совхозе. Доахан дукхагІа дахкарга ньежжа дебаргда даккхаш дола доахан шоаш а.

Нийса а лерттІа а пайда эца беза бутІаех. Из декхар кхоачашде мел эша хьалаш да совхозе. Искусственни осеменене подстанции пункташи я. Цхьабакъда, чІоагІа харцалъа да бутІаш доаханца цхьана хилар. Цу гІулакхо доахан цхьан ханна а дика а бутІе хулга чакхдалийтац.

ДІадахача шера санна доакъар ца тоъаш хьайбаш дусаргдоацаш, доакъар кхоачам хиллаш кийчде а из лерттІа доахана тела а деза.

Хьалха даккха доахан деттилга, племенной дола къона доахан кхеделга дика вІашгІехьдаккха деза.

Халача балхашта механизаци е еза. Хала балхаш да доакъар кийчдеш, из тІадотташ, тІера Іодоаккхаш, доахана дІадуслаш, кхий цІендеш, кхо дІадоаккхаш дераш.

ГІулакхаш дика латтац хьакхийтоварни ферме а. Совхозе цаІ мара хьакхий ферма яц. Хьайбашта юкъе эттара а дукхагІа дулх луш я хьакхарч. Уж хьайбаш дебадара план 1 июль тІакхоачаш 55 процент мара кхоачашъяьяц.

Хьакхий фермо хьакхарч ебаяра план кхоачашъяц, яхача нана хьакхех во пайда эц.

Хьакхарч ца ебара бахьанаш да хьалхара яхкача кьонача хьакхарчех пайда ца эцари хьакхарч йовш хиларн.

Совхозага хьакхарч ебае йиш я хьалхара яхкача хьакхарчех бизза пайда эцарца. Цу наькъаца хьакхарч ебайича совхоза йищ хургьа цхьан шера 2—3-зза дуккхагІа дулх даккха, дулхага дІабода мах лоархІамболлаш лох а бергба.

1960 шера йиъЛагІча квартале 220 хьакха, царех 120 хьалхара яхка хьакха а йолаш, бутІе йига езаш яр совхоза хьакхий-товарни ферма, царех 89 нана хьакхеи 81 хьалхара яхка хьакхеи мара бутІе хилийтанзар ферме. БутІе хиннача хьакхарчех 73 мара яхканзар. Юккъера лаьрхІача цхьанне 4 хурск мара янзар цар. Цхьаццайолча совхозашка, масала, «Горячеисточненский» № 3 йолчеи совхозашка 9 хурск яьй.

ХІанз цу хьакхий ферме 2744 хьакха я, царех 182 хьалхара яхкеи 209 нанеи хьакха а йолаш. ХІаьта кхыча боахамашка хьалхара яхка хьакхарч наначарел 2—3-зза дукхагІа кхул. Из бахьан долаш цу боахамий хьакхарч а еб.

Жа а кІезига деб совхозе.

1958 шера хиннарел кІезигагІа да совхоза жа. Укх шера 1 июль тІакхоачаш 6300 устагІа мара бацар цига беррига а. Укх шера планах 100 жий лерхІаш 105 а беш, 2168 Іаьхар бе безаш бар, хІаьта 100 жийно баьр 80,6 Іаьхар мара бац.

Уж дерригa кхоачамбоацараш хьахиннад хьайбаш во кхабар, гІулакх во дар бахьан долаш. Цхьабакъда, совхозага я жа дебадара мел эша торонаш.

Совхоз кхьайбаш дебадара тІехьайисареи тІехьаюсилга ДІадаккхарен наькъаш дийцачул тІехьагІа белгалдаккха деза совхоза кулгалхоша (директор нов. Воробьев) чІоагІа пайда боалача боахама цу даькъа — хьайбай боахама кІезига терко еш хилар, из хила боагІача тайпара лакхбеш ца хилар.

Шинна а совхозе («Назрановскийн» «Октября 40 шу» яхачеи совхозашка) боахама гІулакхаш во латтар бахьан долаш районо кхоачашъяьяц паччахьалкхенна хьайбай продукташ ДІаялара план. Ах шера йоагІа дулх дІадалара план 41 процент, шура — 77, тха — 77 процент мара кхоачашъяьяц.

Совхоза кхьайбай боахамера кхоачамбоацараш чеккка дІадахара, еррига шоай йола торонаш пуча а яьха, царех пайда а эцаш, кхьайбай боахам лакхбара чІоагІа оарцагІа бовла а хьайбаш дебадара беррига низ тІабахийта а беза совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша.

Р. НАУРБИЕВ,
(тха корр.).

Гемеш Іалашъелга тоаде деза

Шелковской районерча колхозаша вай республика лоаман районашкара хІара шера ши миллион гарта комсаш хьалъехка гемеш нийо. Гурахьа денз ахка цьатІаотталца бІаьш километраш гаьнара гемеш кхуьхьаш колхозий итташ машинаш хул.

Уж гемеш кийчъеш а йохкаш а да республика хьуна боахамен хьу лораяреи управлене чудоагІаш дола къуна боахамаш.

Іалашъяь гемеш колхозштен совхозштен дІа-юха хьежаяра болх лелабац республикански планови органаша. Цудухьа из гІулакх Іалаьмате чІоагІа кетаденна да. Гемеш ашача комсаш лелаеча боахамаша шоай аьттув баьннача хьуна боахамашца договораш ду.

Гемеш кийчъеш а дІахецаш а цхьакхха дакъа ца лоацаше а дукхагІча хана уж договораш утттаду райпошка гІолла.

Юхакъоастаяьча хьунах хьаеш йола хІамаш йохкарца пайда баккхар духьа деш да из. РайПО гІолла уж хІамаш ехка а ехка хьахиннача пайдах хьуна боахама болхлошта совгІаташта лаьрхІа йола фонд цхьахул.

Пайдане да из гІулакх райПО шийна а, товарооборота план цхьакхха хало а йоацаш кхоачашъяра. Цул совгІа колхозаша дІателача ахчан тІара райпос шийна а начислени ю.

Республика хьуна боахама Управлене планах хьуна боахамий продукци дІа-юха хьожаяра цхьакхха хІама дац. Из дика гучадаргда гемеш дІахецача хІанзарча хьалашка лъежача. Уж нийча боахамашта доккха зе кхетт. Хьожаргда вай из мишта хул. Комсаш хьалъехка гемеш Іалашъяр дуьхьа дуккха машинаш итташ хилометраш гаьна долча хьуна боахамашка дІа-юха лехка езаш хул. Из хІама дацар районе хьу ецаре-м.

Шелковской хьуна боахамо шийца договор оттаде аьттув баьннача колхозага йохк гемеш. Иштта ду кхыча районашка а.

Цхьадолча хьуна боахамаша законах ца доагІаше а совнагІа расходаш е декхарийла ду гемеш эйо боахамаш.

Масала, Урус-Мартановски, Шалински хьуна боахамаша Сталина цІерахча колхоза тІадиллар хьунагІара гемеш хьаараяха 2—3 трактор еза, аьнна. ХІаьта а машинашта уж хьатІайотта езача цу боахамаша шоаш гемеш хьаараяьха йоаццаше а бизза мах дІабаьккхар колхозагара. Къаьта гуш да цу боахамо шийца оттадаь договор телхаделга. Колхозашта тела гемеш маьхах дуккха а езагІа хул. Цул совгІа юртбоахама балха тІера техника а наьа а боах.

Цхьадолча хьуна боахамаша шоаш декхарийла доллаше а вІашгІехьдаккхаш колхозаша йийца гемеш шоаш хьатІайоттилга. Из бахьан долаш хІара машинаца шоай болхлой кхыча балхаш тІара а баьха, дарна алапи а телаш темеш тІайотта ахийта безаш хул колхозаш. Цу гІулакхо колхозашта мел зе детт моллагІчо а кхетадергда.

Цхьаьхха а нийса доаца хІама да цига. Расценкеш оттабаьча маьхах гемеш кийчъе шоай болхлой раьза бац, яхаш доагІачул совнагІа дукха ахча доах колхозашкара цхьадолча боахамаша.

Уж гІулакхаш дІахо ла мегаргдолаш дац. Кастта комсаш лелаю боахамаш керда договораш утттаде доладургда. Цудухьа хІанзе а кхы ха ца йоаеш гемеш дІа-юха цьожаяра гІулакх кхетамца дІадоладе деза. Хьуна боахамашта совнагІа телача ахчо, ца йоагІаш лелаеча тракторашца, машинаша, болхлоша дуккха а безбу темешка дІабода мах. Масала, дІадахача шера Сталина цІерахча колхозе хІара эзар гемега 70—75 сом дахад (керда ахча). Цига кийчъяьй 600 эзар темий.

Хетаргахьа, теттара дика хургдар республика хьуна боахама управлене хІара колхозо е совхозо шийна эшаш йола гемеш эттара эхерча моттигера дуьхьала паччахьалкхен маьхал совгІа кхы ахча доахаргдоацаш кийчъергйола гІулакх вІаштІехьдоаккхаре. Хьуна боахама управленена моттигера хьалаш дейзача торо хургьа колхозаштен совхозаштен пайдане долча тайпара гемеш йоккилга вІаштІехьдаккха.

Кхы ха йоа ца еш цу гІулакхагІ хьажа деза.

Р. ШАХГИРИЕВ,
Шелковской райплана председатель.

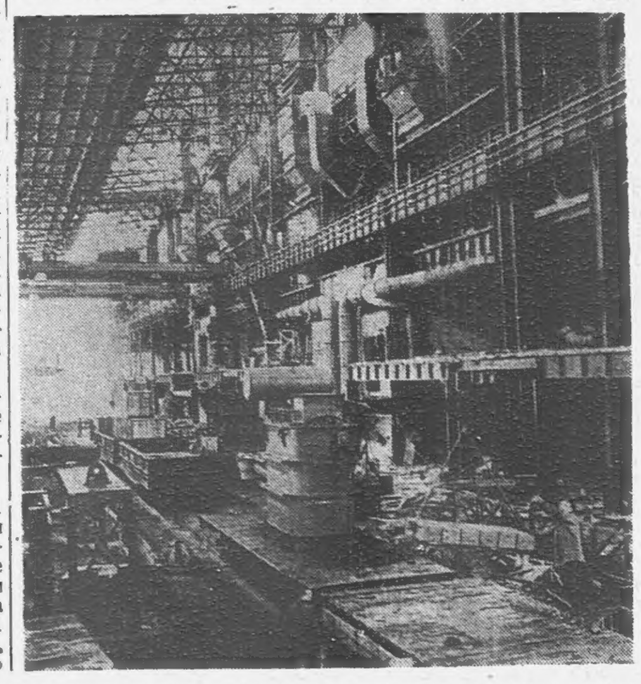

СВЕРДЛОВСКИ ОБЛАСТЬ. Серовскиферросплавни заводе юллаш латт керда плавильни цех. Цу цехе хьаергья дика булат кийчдара металлургически промышленноста эша феррохрома сплав. Керттерча корпусе оттаеш я вай Даьхен керда оборудовани. ССКП XXII съезд хьаелла ди тІахкоачаш кердача цеха хьалхарча очередо керда продукци яла еза.

СУРТА ТІА: плавильни цехе оборудованена ю монтаж.

П. Лисенкина сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Яха йоаггІача тайпара ССКП XXII-ча съезда накъа яхар духьа социалистически яхь а лаьца, Нохч-ГІалгІайчен яйтача промышленноста Управлене предприятей коллективаша 1961 шера хьалхарча ялх бетта йола план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Товарни продукци яккхарга дІабода мах 0,3 кепиг лохбаьб, планал совгІа 66 эзар сом кходаьд. Балха толамаш эттара дикагІа да трикотажни фабрика. Ах шера валови продукци арахецара план цо 103,7 процент кхоачашъяьй, товарни продукци яккхарга дІабода мах 1,5 процент лохбаьб, планал совгІа 6 эзар сом ахча кходаьд. Дика къахьийгад № 3 йолча хІамаш тегача фабрика коллективо а. Ах шера валови продукци арахецара йола план цо 101,7 процент кхоачашъяьй, товарни продукци яккхарга дІабода мах 1,4 процент лохбаьб, планал совгІа 33 эзар сом ахча кходаьд.

Боккха лоархІам болаш ба коммунистически хьисане къахьегар духьа предприятешка баьржа болам. Коммунистически къахьегама коллектив яха цІи яккхар духьа лоаттабу къовсам продукци тІехдика а хургйолаш план кхоачашъяр духьа лоаттабу. 19 коллективи 426 болхлон, коммунистически къахьегама коллективи, ударники яха цІи яккхар духьа къовсам лоаттабеш ва. 9 бригаданеи 257 болхлочоаи еннай из сий долз цІи.

Эггара дикагІа дола къахьегама толамаш даьхад № 2 йолча хІамаш тегача фабрика подготовительни цеха, № 1 йолча хІамаш тегача фабрика №№ 1-н 2-н йолча участкай коммунистически къахьегама коллективаша, кхычар.

Яйтача промышленноста коллективаша кІезига къахьийгадац ассортимент шерьеш а арахецаш йола продукци дикагІа сийлийта гІерташ а. Тайп-тайпара я товарий ассортименташ. Нагахьа санна 1960 шера 62 цІи йола товараш арахийдалале, 1961 шера 78 цІи йолаш арахец уж. ДуккхагІа арахец берий хІамаш. Ах шера берий хІамаш арахецара йола план 102 процент кхоачашъяьй.

1961 шера 85 тайпа керда хІамаш арахеца езаш я предприятеш. Ялх бетта уж арахийцай 49 тайпа. Укх шера галантерейни фабрико арацеха йолаяьй кердача тайпаех йола хІамаш: пластмассах даь чопилгаш, деша дагІача берий портфелаш, тика тІа вхуьхьа тІормеш, ажурни салфеткаш, кхыяраш. Цхьабакъда, хІамаш тегача фабрикаша керда арайоахача моделашеи фасонашеи хьалхагІа мо мара кхоачамбац бахача наха тІатІа дуккхагІа эшарашта, хІара шера уж совъювле а.

Кхоачам болаш арахецац хІанзарча модаех дола баржъаш. ХозагІа йола фасонаш, керда моделаш арахецилга мах беча организацешта чІоагІа хьашт хила дезаш гІулакх да, цхьабакъда, мах беча организацей заказах мара ассортимент а фасонаш а хьа ца делга ховшшехьа а, бахача наьха безам бараш, цар хеттараш малагІа тайпа товараш да хьажац уж, цхьан тайпарча, хоза йоацача моделашта заказаш тел цар.

Укх тІеххьарча шерашка хІамаш тоъал дика арахеца яьннай яйтача промышленноста предприятеш. Цу гІулакха духьа болх баьб керда техника а хьалха латта технологи а производствана юкъейоалаеш. Балхаш дикагІа чакхдахар дуьхьа шоай тайпара машинаш, электропрессаш, зІамигача механизаце оборудовани оттаяьй. Трикотажни фабрике МТ-22 яхача оборудованена меттел оттаяьй дикагІа дола трикотажни кІада хьаде а трикотажни хІамаш дуккхача ассортиментех кийчъе а йиш хулийташ йола механизм.

Тхоайчар тайпара йолча кхыча городашкарча предприятешца хьалха латта къахьегама методаш дІа-юха эцар балхан долаш, къаьстача Іилма-технически литературах пайда а эцаш, 1960 шера а 1961 шера хьалхарча ялх бетта а производствана юкъейихьай дукхагІча даькъе обработка яра методаш.

Кристаллически йод юкъе а ухийташ кизгана сир даккхара технологи галантерейни фабрике юкъеяккхар бахьан долаш кизгана даькха сир дикагІа а хул, дуккхача маьха дола азотно-кислн дотув 10 процент кхо а ду.

Хьаю хІамаш дикагІа сийлийтара цу тайпара новкъостал даьд кадраш кийчъеш, болхлой говзал лакхъеш баьча балхо. Цу гІулакха говзал лаккайоаккхача Московски технологически институте курсашка деша вахийтав 28 саг, предприятешка курсаш чакхъяьхай 350 саго, опыт эца вай мехкарча дикагІа йолча предприятешка вахийтав 60 саг.

Дикагіа йолча трикотажах йола хоза а дикагІа хІамаш арахеца яьннай трикотажни фабрика.

Предприятей кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша боккха организаторски болх бар бахьан долаш даьхад уж дерригa толамаш. Товараш дика а цар ассортимент дуккхагІа а хилийтара дешаш. Цу гІулакха дика новкъостал ду ССКП XXII-ча съезда сийна хІанз коллективашта юкъе яьржача социалистически яхьо. Цхьабакъда, арахецаш йолча хІамай дикали цар тІера куци хІанз а тахан эпшача тайпара дац. Товараш ийдеча наха а мах беча организацеша а цу гІулакха тхотара ІІадехар нийса да.

Хьаю хІамаш дикагІа хилийтар тха керттера декхар да, цхьабакъда, из кхоачашдара чІоагІа лоархІам болаш да кІадаш — бедал дика хилар, хІана аьлча трикотажни хІамаш геттара дика тийгаяр а дика хьаяьяр а аьнна, уж хьаеш дола кІада, тай дика ца хилча, дика хилаш хьаю хІамаш. Масала, 70 процент йола хІамаш лохагІча сортах хул кІадаш а таьш а дика ца хилар бахьан долаш. Товараш дика а цар ассортимент дуккхагІа а хилийтара кердагІа йола оборудовани эш. Цхьабакъда, из тайпа оборудовани тхота кхоачамболлаш кхачаш, хІаьта спецмашинашта оаха тела заявкаш а дуккхагІа яраш кхоачаш ца еш юс.

Дикагіча а хозагіча а барзкъашца баха нах Іалашбар дуьхьа яйгача промышленноста предприятеша лоархІамера гІулакхаш даьд хьаю хІамаш дикагІа хилийтараш цар ассортимент дуккхагІа хилийтараш.

1961 шера производствана юкъеяьха лаьрхІад балха овсарле лакха йола керда 150 машин, 45 операцена керда технологи ергья, кхы а 5 технологически операци клеевой методага йоаккхаргья.

Хадданза оборудованена модернизаци ергья, зІамигача механизаце средствааш лохаргья, кхыгІа йола операцеш царца елга вІаштІехьдаргдолаш. Хьалха латтача болхлой, бригадай балха опыт вІашагІа а етташ, из производствана юкъекхуьхьаргья. Болхлоштеи инженерно-технически болхлоштеи хадданза технически дешар хьехаргда. Арахецаш йола продукци дуккхагІа хургйолаш мастерий, технологий, браковщикий бехкокхам лакхберга. Тоабе лаьрхІад продукце дикалга хьожаш болча общественни контролерий болх. Иштта тоадергда предприятешка трикотажнии галантерейнии хІамай керда моделаш кийчъяра гІулакх а.

П. САПРОНОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР яйгача промышленноста Управлене начальника заместитель.

КЕРДА ХИ ІАМ КАСТТА ХЬАЛБАЬ БАРГБА

Грозне Черноречье яхача поселкана юхе Гойтенка яхача хин атагІа хьалбеш латт керда боккха Іам. ХІанз хьалбаь боалаш латт из.

Новогрозненски ТЭЦ-а гІишлоп еча управлене кхоалагІча участка начальника нов. Аветисяна цувц:

— Керда Іам Іалаьмате боккха хургба. Цу чурча хин тІехе хІанз Сталински районерча Іамал шоозеи ахаззеи йоккхагІа, кІоартал 1 метргара 12 метрга кхачалца хургьа.

Грознерча къахьегамхошта чІоагІа эшаш ба из Іам, хІана аьлча дуккха а цар культурно-бытовой гІулакхаш кхоачашдергда цо.

Іам ше а цунна гонахьара хоза моттигаш а Грознерча мехкдаьттахоша хоза а хеташ салоІаш хургьа. кхаза хьалъергьа пляжаш, хин станцеш. Іама аьрда оагІорахьарча берда тІа йоккха парк егІай Грознерча предприятей коллективаша. Цига дІаегІа гаьнаш дика овла а хийца, хІанз чІоагІа легІайоагІаш я. Іама гонахьа пионерски лагераш йоккхаргьа. Іам хица хьалбизачул тІехьагІа дуккха эзараш тайп-тайпара чкъаьрий чухецаргда цу чу.

Дукха балхаш даьд керда Іам беш. Лохерча оагІорахьа цунна теха сунт 810 метр йІаьха, бухагара 120—130 метри тІера. 20 метри шера я. Цу сунтага дІабахаб 850 эзар кубометр гаргга тІо. Бокъонца сунт хьалтяь яьнначул тІехьагІа цу тІа гІолла булларгба трамвай лела шолха никъ а автомобилаш лела никъ а.

Хий дІакъувлаши хьадоасташи йола гІишлоп яьй лаьттан кІал. 4 метр лакхача туннела хьисапера аьцкабетонах даь ши кор санна я уж гІишлоп. Цу корашка гІолла дІаухийтаргда совдаьнна хий.

Лаьттан кІал яьча гІишлошка дІаяхийтай дуккха а аьцкабетон, арматурни аьцк, меттелло-конструкци, Іам чура хьалдаьккхад эзараш кубометраш гаргга лаьтта.

— Іам беча йоккхий халонаш нийсъелар гІишлонхошта, —йоах нов. Аветисяна. — Лаьттан кІалхара гІишлоп еш кІоаг боаккхача хана 1—1,2 метр сома бутувча кхера тІоа нийсбелар гІишлонхошта 2—2,5 метр кІоаргача кхаьчача. Экскаваторца из кхера бохабе вІаштІехьа ца а даьнна, пневматически жІовнаш етташ бохабе, взрывчаткашца лелхийта бийзар из.

Кхерий тІоа нийсбалар бахьан долаш лаьттан кІалхара гІишлоп ечара балхаш хала хинна ца Іеш, сунт хьалъеча хана а новкъарлеиаш хилар. Іама тохаш йола сунт проектах оаккхаш хьалъе езаш яр, цхьабакъда, кІал кхера нийсбалаграх сунта кхоалагІа дакъа ор даккха мара маганзар земснаряда, вож ши дакъа хьалйотта йийзар из. Цудухьа совнагІа дукха ха йоае а дукха техника оарцагІъяккха а йийзар.

— Цхьабакъда, хІанз еррига халонаш дІаяьха яьннай, — йоах нов. Аветисяна ший къамаьл йистедоаллаш. — ХІанз тІеххьара балхаш чакхдоалаш латт Іам хьалбеча. Гішлонхой коллективай деккар да хІанзчул тІехьагІа цхьа бутти ах бутти баьлча Іам чу хий хеца йиш хургйолаш мамогта сихагІа уж балхаш йистедахар.

И. МАЙОРОВ.

СЕРДАЛО

2-гІа оагІ. 16 июль, 1961 шу.

Коммунистически къахьегама установке

Семилетка 3-ча шера план ханал 15 ди хьалха кхоачашъяра доккхий толамаш доахаш я коммунистически къахьегама ціи яккхара къовсам лоаттабеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллектив. Ах шера план ханал 5 ди хьалха кхоачаш а яь, планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьтта продукташ арахийцай цо, хІаьта дахача шера укх ханаца нийсдича къахьегама овсарле 4 процент лакхъяьй; кхояьй дуккха а электроэнерги, пар, хий, кхыйола продукци.

Иштта дика къахьегача завода технологаша лаьрхІад хьамсарча парте XXII-ча съезда доккхий совгІаташ кийчде. Съезда болх дІаболабеча денга 10 бетта план кхоачашъе лерхІ цо, цул совгІа Іоухаш продукташ кІезигагІа йойтарца, материалаш кхо а еш, царга дІабода мах лохбарца итташ эзараш сом гулде дош деннад барт-цхьоагІо йолча болхлоша.

Доккхий толамаш доахаш ба новкъост Слабодске кулгалду 21-24-ча установкера технологаш. Цар 26-ча июне кхоачашъяьй ах шера план. Укх деношка кхы а дикагІа болх беш я коммунистически къахьегама цІи лелаю из коллектив. Продукце мах лохбарца дукха рузкъа кходаьд цо, хІаьта 5 процент лакхъяьй къахьегама овсарле.

Съезда хьалхарча вахте а этта кхы а дикагІа къахьегаш ба уж укх деношка. Деннеи-бийсанеи йола задани 108—110 процент кхоачашъеш съездо болх болабеча денга накъа баха чІоагІо яьй цар. Дагалаьцар кхоачашхулаш латт установка коллектива. Дикагіа болча технологаша: Л. Х. Погосоваси, М. П. Павловаси, А. В. Саенкоси 110—115 процент кхоачашъю балха нормаш.

Хьалхле лелаерий новкъосталца дика къахьегаш ба установкера къона болхлой а. Масала, 10 класс чакхъяьккхача цига балха ера С. Букриева. Хьалхарча деношка цхьаккха хІама ховш ялар из. Къонача болхлочоа оператора помощника говзал Іомае шийна хьалхашка декхар оттадир коммунистка М. К. Даньшена. ХІанз ший балха говзал цунна йовзийташ я из.

Балха практика йола къона йоІ нефтяной техникума заочни отделене деша яха кийчлуш я.

Уж дерригaш карагІдувлача технологий установкаш чуйолхача № 1 йолча цеха коллективо 6 бетта план 106 процент кхоачашъяьй. Планал совгІа бІаьш тоннаш продукци ара а хецаш парте XXII-ча съезда накъа баха лаьрхІа, хІанз хьинаре къахьегаш ба цеха технологаш.

М. ТУМГОЕВ.

1961 ХЬАЛХАРЧА АХ ШЕРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛЧА ИТОГЕХ

Нохч-ГІалгІай АССР-а Статистически управлене хоам

СССП XXII-ча съезда баха мабоагГІара накъа баха яхь лоаттаеш Нохч-ГІалгІай АССР-а къахьегамхоша керда толамаш даьхад — ханал хьалха кхоачашъяьй промышленни продукци яккхара хьалхарча ах шера план, дика вІаштІехьдаьккха чуецаш а паччахьалкхенна дІалуш а латт ялат, республика халкъа боахамеи культураи деррига доакъош дІахо а дегІадоагІилга вІаштІехьдаьккхад.

I. ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Валовой продукци яккха 1961 хьалхарча ах шера йоагІа план укх тайпара кхоачашъяьй:

	план кхоачашъяра проценташ
Ерригача республике	104
Совнархоза промышленность	104
Мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста управлени	108
цунца:	
мехкдаьтта промыслови управленешка:	
«Октябрьнефть»	105
«Старогрозненфть»	110
«Горсканефть»	104
«Малгобекнефть»	112
«Сунжанефть»	106
Гудермесски	105
Правобережни	101
Нефтегазови	120
Автотракторни ремонтни завод	95
ЦРМЗ	102
Мехкдаьтта чакхдоакхачеи химически промышленноста управлени	104
цунца:	
Грозненски мехкдаьтта чакхдоакхха завод	103
Крекинг-завод	104
Нефтемаслозавод	107
Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоакхха завод	107
Производственно-товарни контора	107
Грозненски химически завод	104
Машиностроительни арматурни завод	112
Производственно-энергетически контора	107
Энергетически управлени	99,1
цунца:	
Грозненски ТЭЦ	98
Новогрозненски ТЭЦ	99
ЦРМЗ	108
Сетевой район	130
Пишлюши гІишлой материалаши ю управлени	92
цунца:	
№ 1 йола кирпишкий завод	108
№ 2 йола кирпишкий завод	115
Старопромысловски кирпишкий завод	114
МагІалбика кирпишкий завод	122
XVI-ча партсъезда цІерах йола кирпишкий завод	84
«Ще Октябрь» яха кирпишкий завод	103
Производственни предприятей контора	82
Слюдяной фабрика	131
Руда да доалла гІишлой материалаш йоахеи уж кийчьюи управлени	111
Шаьлара аьшкбетона хІамаш ю завод	67
Дахчан хІамаш еча промышленноста управлени	105
цунца:	
Ермоловски дахчан хІамаш ю комбинат	113
Грозненски мебельни фабрика	103
Тарномебельни комбинат	102
Сотталь мебель ю фабрика	99
Жхачан промышленноста управлени	109
цунца:	
Грозненски дулха комбинат	125
Грозненски коа тІарча оалхазарий комбинат	123
Головной шурий комбинат	102
ЧхьагІара - коньяка комбинат	122
Червленски чхьагІар доаккха завод	108
Каргински чхьагІар доаккха завод	103
Ассиновски консервни завод	120
Грозненски консервни завод	109
Ацетонови завод	102
Грозненски маслозавод	169
Кога гІирс бу фабрика	102
Юкъарчал доаццаш совнархоза кхра йола предприятеш:	
«Красный молот» яха завод	103
Транспортни машинаш ю завод	101
Автогенно-карбидни завод	108
Моттигерча Советий промышленность	102
Кийгача промышленноста управлени	104
цунца:	
№ 1 йола швейни фабрика	100,3
№ 2 йола швейни фабрика	103
№ 3 йола швейни фабрика	101
№ 4 йола швейни фабрика	102
№ 5 йола швейни фабрика	104
Галантерейни фабрика	111
Трикотажни фабрика	104
Кхачан товараш деча промышленноста министерство	101
цунца:	
Грозненски хлебокомбинат	100
Кондитерски фабрика	109
Макаронни фабрика	102
Йий доаккха завод	101
Мельзаводоуправлени	126
Самашкински сомий консервни завод	129
Районни промышленность	88
Моттигерча промышленноста министерство	105
цунца:	
№ 1 йола кирпишкий завод	106
№ 2 йола кирпишкий завод	63
Сунженски кирпишкий завод	110
Ильича цІерах йола кирпишкий завод	111
Эрзех аьргаш ю завод	83
№ 1 йола химзавод	108
№ 2 йола химзавод	101
Ведаьара хьун пункт	93
Советски хьун пункт	108
Литейно-механически завод	115
«Металлист» яха завод	106
Районни промышленность	114
Бахача яха чІагІа эша гІулаккхаш ду управлени	103
Республикански министерствайи ведомствайи промышленность	107
Гаражни оборудоване завод	99,3
Электромеханически завод	100,9
Грозненски хьун завод	106
Первомайски хьун промхоз	96
Советски хьун промхоз	104
Сунженски хьун промхоз	130
ВОС предприятеш	107
Юкъарча союзни министерствайи ведомствайи промышленность	103

1961 хьалхарча ах шера 1960 шера цу хана хиннначул ерригача республике лаьрхІача 11 процент дукхагІа промышленни продукци арахийцай 1961 шера тІаийца социалистически декхарех 10 процент дукхагІа арахеца лаьрхІача метта.

Совнархоза промышленноста керттерча доакъошка — мехкдаьтта доаккхача, химически, дахчан хІамаш еча доакъошка, машинаш ечеи металлах хІамаш ечеи промышленносте — совнархоза ерригача промышленносте лоархІаш ахийттачул дукхагІа продукци тІакхийттай.

Цхьабакъда, планаши социалистически декхарашн кхоачашдеча хана бизза пайда эцанзар промышленни продукци дукхагІа арахеца йиш хулийтаргйолча чурча торонех.

Ах шера йоагІа план кхоачашъяьяц мехкдаьтта аппаратура, тхов тІа юллача кирпишкий, кІира, сборни аьшкбетона конструкцейи оатхалийи, оатхалашка йодача хьун, кондитерски хІамай, маьхеи булкайи, нахча, хьайбай даьтта хьакъхьа.

Дукккача промышленни предприятеша валовой продукци арахецара план кхоачаш а яь, оттаяьча ассортиментах натуральни йоагІа план кхоачашъяьяц, къаьстта аьлча: Центральни ремонтно-механически заводо «АШК» яха насосни штангаш тІахьовзаеши тІера юхахьовзаеши йолча механизмай а резино-технически хІамай а; машиностроительни арматурни заводо мехкдаьтта аппаратура, болата аппаратура, пишкашта лоаладеча металла; «Красный молот» яхача заводо мехкдаьтта аппаратура, химически оборудоване, ДА-320М яхача цементировочни агрегатий, станокий-качалкай; Ермоловски дахчан хІамаш еча комбинато шаьръяьча фанера; тарно-мебельни комбинато паркетий, бешкай, трельяжий; Грозненски мебельни фабрико кочамаш хьалъухкаю шкафий, книжкай шкафий, кухне буфетий, берий мебела; кога гІирс беча фабрико юга телата гІирса, цунца берий кога гІирс а болаш; литейно-механически заводо чон лоаладара, духовойи наплитнии хІамашта еттача аьшкий.

1961 хьалхарча ах шера болат лоаладе йоагІа план 102 процент, чон лоаладара план 85 процент, поковкай — 118 процент, штамповкай — 99,8 процент кхоачашъяьй.

План кхоачашъяри промышленни продукци лакхъялари

1961 хьалхарча ах шера план кхоачашъяреи промышленни продукце керттера тайпаш арахецилга лакхдалареи лоархІамаш укх тайпара да:

	1961 хьалхарча ах шера план кхоачашъяр (проц.)	1961 хьалхара ах шу 1960 хьалхарча ах шерца нийсдича (проценташ)
Мехкдаьтта	107	123
Газ	128	145
Бензин	105	112
Фаткен	108	87
Дизельни доагор	105	105
Мехкдаьтта битум	94	98
Фенол	102	168
Ацетон	102	149
Этилови синтетически спирт	104	100,8
Болат	105	106
Мехкдаьтта аппаратура	81	99
Насосаш	101	105
Станокаш-качалкаш	90	90
Электроэнерги	98	98
Теплоэнерги	86	99,1
Кирпишкаш	105	122
Тхов тІа йохка кирпишкаш	94	104
КІир	85	120
Аьшкбетона оборни конструкцеши оатхалаши	77	118
Оатхалашка йода хьу хьунагІара араяккхар	92	102
Херх хьекха хьу	109	102
Мебель	105	123
ТІехьнахьа дувхаду пазата барзкъаш	115	100
Кога гІирс	101	106
цунца берий бар	99,4	113
Дулх	112	98
Хьайбай даьтта	94	136
Нахча	92	135
Консерваш	104	117
Йий	100,9	99,1
Комсий чхьагІар	111	133

Ерригача республике лаьрхІача хьалхарча ах шера чьй: кирпишкаш 80 миллион, тхов тІа йохка кирпишкаш 3 миллион, аьшкбетона конструкцеши сатхалаши 47 эзар кубически метр, мебель 2,4 миллион сома маьха, кога телата гІирс 594 эзар пара, маьхеи, булкаши, хьоарах ять хІамаш 24 эзар тонн, кондитерски хІамаш 1595 тонн, макароний хІамаш 1905 тонн, консерваш 13 миллион условни банка, шурийца лоархІамбеш йола шурий продукци 15 эзар тонн.

1961 хьалхарча ах шера сом мах болча товарни продукцега дІайохийта затраташ дІадахача шера цу хана яхарел, хьалххехьа а даьча лоархІамех 3 процент лохагІа хилар, царца совнархоза промышленносте 3,2 процент а хулаш.

Ерригача республике гІолла продукцега дІабода мах планах оттабьчул лохбарах 5,2 миллион сом кходир.

Бедал, материалаш, доагор, электроэнерги, ахча кходеш дІадохийташ къовсам лоаттабаш промышленни предприятешка.

Промышленни предприятешеи Грозненски мехкдаьтта Іилма-тохкама институтоп керда техника кокъейоалаеш, производственни процессашта механизацин а автоматизацин еш дІахо а болх бир.

ЗІамагІа диаметр йолча осташца бурув тохаш мехкдаьтта скважинаш йоахаш, механически дІоагІаашца спуско-подъемни операцешта механизаци еш, кІоаргача насосий аколпуатацена автоматизаци еш балхаш дир мехкдаьтта промышленносте.

ЗІамагІа диаметр йолча осташца хьалхарча ах шера 25 эзар метр бурув техаш, 8 механически дІоагІа спуско-подъемни операцеш еча юкъедоаладаьд.

Мехкдаьтта доаккхача юкъейоалайир хий, фо, газ чухийтарца мехкдаьтта тІоанашта искусственни низ тІабохийтаеш процессаш, хица тІоа бохабелга, мехкдаьттаи алюминевой ларда тІа мехкдаьтта доаккхача скважинаштеи цементаж йир, скважинашкарча колонналта кумулятивни перфораци йир.

Шурий комбинате юкъейоалаяьй сахьата 400 килограмм хьайбай даьтта доаккха поточни лини, сахьата 10.000 литр шура чакхйоаккха шиъ автоматизированни пастеризационни установка.

II. ЮРТА БОАХАМ

Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съезда баха мабоагІа накъа баха кийчлуш республика юрта боахама болхлоша дІахо колхозни совхозни производство лакхъяра тІехьа социалистически яхь йоаржаяьй.

Укх шера ликагІа вІаштІехьдаьккха дІайийр біаьсти юв хІамаш, республика колхозашеи совхозашеи біаьстанара культураш дІаера план тІехкхоачашйир.

1961 шера чуецаргйолаш дІайийна ерригa юртбоахама культураш 432,9 эзар гектар хилар, царех колхозашеи совхозашеи 391,4 эзар гектар а йолаш. 1960 шера хиннначул ерригача республике лаьрхІача хІама дІаюовш йола даьтта 3,7 эзар гектар дукхагІа хиннад.

Ялат дукхагІа даккхеи общественни хьайбай доакъарий база чІоагІъен лерхІаш республике дІайийнай 109,6 эзар гектар хьажкІаш, е 1960 шера йийначул 3,9 эзар гектар дукхагІа. Колхозашеи совхозашеи дІайийнай 93 эзар гектар хьажкІаш, царех аханел совгІа ярех ялатийна лаьрхІа кхаьча хьажкІаш а йоахаргйолаш.

Колхозни совхозни производства дикагІа болча болхлоша даьттан ликагІча участкаш тІа дІайийнай 19,8 эзар гектар хьажкІаш, цу даьттара хІара гектара тІара 50 центнер совгІа фуалъяьха хьажкІаш яха декхар тІаийцад цар.

Гурахьа ялат дІадувш 82,2 эзар гектар даьтта да республике, е хьажкІаш йоаца ялат дІадувча дерригача даьттах 52 процент.

Іов йоаккха культураш дукхагІа дІаг аьнна СССП ЦК-а январски Пленума решени кхоачашъеш колхозашеи совхозашеи лоархІамболлаш дукхагІа дІабийнаб борц. из культура дІайийна 6,9 эзар гектар даьтта да.

Республике дукхагІа дІайийнай технически культураш, промышленноста лаьрхІа 8 эзар гектар шекара овекла дІайийнай, е 1960 шера йийначул 6,4 эзар гектар дукхагІа.

1960 шера йийначул 9,2 эзар гектар дукхагІа дІайийнай республике доакъара культураш, хьажкІаш йоацаш. Доакъара даьрхІа шозза дукхагІа дІайийнай шекара свекла.

Республикера сомийн комсийн бешамаш дукхагІа хиннай.

1961 шера хьалхарча ах шера колхозашеи совхозашеи дІаегІай 669 гектар сомийн 327 гектар комсийн бешамаш.

Республика колхозашеи совхозашеи укх шера хий дуллача даьттан 47,9 эзар гектара тІа дІайийнай юртбоахама культураш.

Цхьабакъда, республика дукхача боахамаша боагІаеча тайпара къовсам лоаттабаш юртбоахама культураш чІоагІагІа хьувкъийтара тІехьа, дукккача районашка тІехьадалийтар дІайийнача культурашта тІулаях деш ду балхаш.

Республика колхозашеи совхозашеи чуийца доалаш латт ка бола ялат, 10 июль тІакхоачаш 81 процент ялат хьекха даьннад.

ХьажкІаш йоацаш паччахьалкхенна ялат дІадалара план 10 июль тІакхоачаш 94 процент кхоачашйир.

Ханал хьалхагІа план кхоачаш а яьй, планал совгІа паччахьалкхенна ялат дІалуш а йохк Надтеречни, Сунженски, Грозненски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски районаш.

Республика колхозашеи совхозашеи хьайбаш дукхагІа дийбад, царгара боала пайда кІезиг - дукха лакх а беннаб.

1961 шера 1 июль тІакхоачаш общественни хьайбаши коа тІара оалхазараши укх боарамах дийба дар:

	Эзараш	1960 шера 1 июль тІакхоачаш хиннача хьайбай процентех
Доахан	114,2	103
Царца даккха доахан	37,7	111
Хьакхарч	120,7	127
Жан гаьзарийи	625,6	109
Массе тайца ха йола коа тІара оалхазараш	1605,0	103

Эгтара дукхагІа хьайбаш дебадаьд Сунженски, Грозненски, республика лоаман районий колхозашеи совхозашеи.

Деррига доахани коа тІара оалхазараши дебарца цхьана дукхагІа яьхай керттера хьайбай продукташ а.

Республика колхозашеи совхозашеи 1961 шера хьалхарча ах шера яьха хьайбай продукташ еррал хилар (1960 шера хьалхарча ах шерца проценташ нийсйича):

Дулх	122
Шура	115
Фуаш	91
Тха	109

1960 шера хьалхарча ах шерца нийсдича дулх (хьадаьннар лоархІаш) 813 тонн дукхагІа даьккхад, шура 4.207 тонн дукхагІа яьккхай.

Дулх даккхара дикагІа хьокхамаш даьхад Сунженски, Надтеречни, Урус-Мартана районий колхозашеи совхозашеи. Шура дукхагІа яьккхай Ачхой-Мартана районе 1,3-зза, Сунженски—1,2-зза, фуаш дукхагІа гуллаьд Каргалински районе 1,5-зза, Ачхой-Мартана — 2-зза, Наурски — 1,9-зза.

100 гектар юртбоахама даьттана лоархІаш 1961 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ яьхай (центнерашца):

Хьадаьнна дулх дехкад колхозашкеи совхозашкеи	4,8
Цу даьккъе:	
колхозашка	4,6
совхозашка	4,9
Шура колхозашкеи совхозашкеи	34
Цу даьккъе:	
колхозашка	27
совхозашка	42
ТХА	
колхозашкеи совхозашкеи	198
Цу даьккъе:	
колхозашка	256
совхозашка	126
ФУАШ	
колхозашкеи совхозашкеи ялатий культураш дІайийнача 100 гектара лоархІаш (эзар фуъ):	6,8
Цу даьккъе:	
колхозашка	7,0
совхозашка	6,6

ХІанз а кІезига колхозашн совхозашн яц республике 100 гектар юртбоахама даьттана лоархІаш геттара кІезига дулх, шура, тха, кхыйола хьайбай продукташ йоахаш.

ХІанз а кхоачамболлаш терко яц доахани хьакхарчи чуоттаяь кхоабилга вІаштІехьдаккхара а хІаьта иштта коа тІара оалхазараш дебадара а.

1961 шера хьалхарча ах шера доахан кІезигагІа дойтад колхозашеи совхозашеи. Цхьабакъда, дукккача боахамаша чІоагІа кІезигдолийт доахан Іахар дисарахи доврахи.

Республика колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукташ дукхагІа яхарца цхьана даккхъеннай доаханеи коа тІарча оалхазарийи продуктивность.

1961 шера 1-ча июле кхаччалца республика колхозашкеи совхозашкеи юкъера даьрхІача хІара фуражни Іаттагара яьккха шура 974 килограмм хилар, цу даьккъе колхозашка 1033 килограмми совхозашка 931 килограмми. 1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича доахана продуктивность 46 килограмм даккъеннай.

Яхача цхьан котамгара колхозашкеи совхозашкеи 67 фуъ гуллаьд, е 1960 шера 1-ча июле кхаччалца гуллаьрел 10 фуъ дукхагІа, колхозашка хІара котамгара 62 фуъ гуллаьд, совхозашка — 73.

Цхьан устагІанна тІера даьккха тха 3,9 кг. хилар, цу даьккъе колхозашка — 3,9 кг., совхозашка — 3,8 кг.

Доахана продуктивность даккъяра дикагІа дола хьовхамаш даьхад: «Ермоловский» совхозо — 1449 кг, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозо — 1236 кг, Каргалински района «Красный пахарь» яхача колхозо — 1321 кг.

Цунца цхьана доахана продуктивность геттара лоха йолаш дукха колхозашца совхозашца я республике.

Юкъера даьрхІача Наьсарен районе «Октября 40 шу» яхача совхозе хІара Іаттагара яьккха шура 624 кг. хилар, Сунженски района «Красный Октябрь» яхача колхозе — 504 кг., Курчалой района «Путь к коммунизму» яхача колхозе—637 кг., Первомайски района Ленина цІерахча колхозе — 334 кг.

Ах шера йола хьайбай продукташ эцара план ерригача республике укх боарамашка кхоачашъяьй (процентташца):

Дулх	97
Шура	91
Тха	106
Фуаш	75

1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича хьайбай продукташ паччахьалкхенга дукхагІа ехкай:

Дулх	14 проц.,
Шура	13 проц.,
Тха	7 проц.,

1961 шера хьалхарча ах шера 7,5 эзар тонн дулх (хьадаьннар даьрхІача) дехкад паччахьалкхенга, е дІадахача шера хьалхарча ах шера дехкачул 915 тонн дукхагІа.

Шура — 27 эзар тонн, е 1960 шераччул 3,1 эзар тонн дукхагІа.

III. ТРАНСПОРТ

1961 шера хьалхарча ах шера Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене мухьаш дІа-юха кхаьхьара план 105,7 процент кхоачашъяьй.

Хьалхарча ах шера халкъа боахама беррига мухь тІаботтара план 97,9 процент кхоачашъяьй, цу даьккъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара план — 100,4 процент.

Локомотива участкови сухал планал 7,1 процент лакхъяьй.

Ах шера вІашагІа а елла дІаяхийтай 8698 эза поезд, царца совнагІа дІабихьаб 4 млн. тонн гаргга халкъа боахама мухь.

Мухь дукхагІа чухошийтара чотах 1112 вагон мукъаяьккхай.

IV. КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ

Ерригача капитальни вложенешта ах шера йола план ерригача республике 87 процент кхоачашъяьй, цу даьккъе совхозашка—84 процент, моттигерча Советий предприятешкеи организацешкеи—76 процент.

ДІадахача шера хьалхарча ах шерца нийсйича капитальни вложенеш 14 процент дукхагІа хиннай.

Хьалхарча ах шера паччахьалкхен ахчах хьал а даь, чуховша наха дІаденнад ерригa чуІе моттиг 44.030 кв. метр йола чуІе цІеноп, цу даьккъе совнархозо 17.767 кв. метри моттигерча Советаша 19.742 кв. метри.

Цхьабакъда, ах шера йола чуІе цІеноп хьалдаь дахара план 61 процент мара кхоачашъяьяц. Цу тайпара, алхха хьалхарча ах шера планах хьадала доагІача чуІеча цІеноех хьа па луш дисад совнархоза организацешкеи предприятешкеи — 14.875 квадратни метр, республика Министрий Совета предприятешка 5.908 кв. метр.

Ах шера йола подрядни балхий план кхоачашъяьй укх боарамашка (процентташца):

Ерригача подрядни гІишлош еча организацеша	91
цу даьккъе:	
совнархоза подрядни организацеша	89
№ 1 йолча гІишлой монтажни управлено	78
№ 2 йолча управлене	78
№ 3 йолча управлене	109
№ 4 йолча управлене	75
№ 5 йолча управлене	111
№ 7 йолча управлене	72
№ 8 йолча управлене	77
№ 9 йолча управлене	93
№ 10 йолча управлене	81
№ 11 йолча управлене	88
Специализированни гІишлой-монтажни управлене	100
Механизаце управлене	57
Жилищно-коммунальни контора	69
Мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста управлене СМУ	104
Министерствайи ведомствайи подрядни организацеша:	
«Сельстрой» тресто	77
Моттигерча Советий подрядни организацеша:	
«Чечингстрой» тресто	77
Бытообслуживане управлене СМУ	73

Школашта йола гІишлош хьалъяра балхаш эсала лийннад республике. Паччахьалкхен планах 1961 шера хьалъяь яха даьрхІача, хьалъеш латтача 13 школах укх хьалхарча ах шера цхьаккха а йистеяьккхяьц. Хьалхарча ах шера ерригa а хьалъяьр планаца даьрхІа йоаца 1520 бера моттиг йола 2 школеи школашта хьатІаяь 2 гІишлон я.

V. БОЛХЛОЙИ ГІУЛАКХЕРЧА НАЬХЕИ ДУККХАЛ А КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАККХЪЯЛАР А

Республика халкъа боахамера болхлойи гІулакхера нахи хьалхара ах шу чакхдоаллаш 9 процент дукхагІа бар дІадахача шера хьалхарча ах шера хиннарел.

Промышленносте, гІишлош еча, юрта боахаме, транспорте 17 эзар саг дукхагІа хиннаб болхлой. Школашка, дешара заведенешка, Іилматохкамен дарбани учрежденешка балха бола болхлой 5 эзар саг совгІа дукхагІа хиннаб.

Хьалхарча ах шера технически ремесленнии училищаш а юрта боахама механизаце училищаш а йистеяьха а баьнна, промышленносте, гІишлош еча, транспорте, юрта боахаме болх бе дІахьожаваьв дика говзал йола 1.500 совгІа къона болхло.

Хьалхарча ах шера йола къахьегама овсарле лакхъяра план тІехкхоачашъяьй промышленносте. Ерригача промышленноста производства юкъарча боарамера къахьегама овсарле 1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича 3,6 процент лакхъеннай.

Промышленноста къаьст-къаьстача доакъошка къалъегама овсарле лакхъеннай: мехкдаьтта доаккхача— 20 процент, мехкдаьтта чакхдоахача — 10 процент, моттигерча Советий промышленносте — 7 процент.

Цунца цхьана 28 предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план, хІаьта дуккхача предприятеша соахкарчул а лохъялийтай из.

Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьяц Новогрозненски ТЭЦ-о, Ермоловски ДОК-о, Грозненски хлебокомбинато, макаронни фабрико, № 4 йолча хІамаш тегача фабрико, кхычар.

VI. ТОВАРООБОРОТ

Паччахьалкхени кооперативнии торговле рознични товарооборот 1961 шера хьалхарча ах шера 106,4 млн. сома маьха а 1960 шера хьалхарча ах шера нийсйича 4 процент дукхагІа а хилар.

Укх шера хьалхарча ах шера потребительски кооперацe комиссионни торговлега гІолла 1,6 млн. сома маьха кхачан продукташ еккай, е соахка цу ханналца еккачул 16 процент дукхагІа.

1961 шера хьалхарча ах шера товарооборота план ерригача республике 97 процент кхоачашъяьй, цу даьккъе рознични торговле сете гІолла — 97 процент, юкъарча кхачан предприятешка гІолла — 98 процент.

Къаьст-къаьстача торгови организацеша рознични товарооборота план мишта кхоачашъяьй хьахьоех укх даннеша:

	1961 хьалхарча ах шера рознични товарооборота боарам эзараш сомашца	Ах шера план кхоачашъяра процент
Главювелирторг	364	88
Главлесстройторг	901	91
Моттигера торгаш	45730	95
Грозненски горпищеторг	17032	97
Грозненски горпромторг	12779	90
Грозненски универмаг	8208	95
Гудермесски торг	1587	97
Грозненски плодоовощторг	883	92
Столовейи ресторанийи трест	3110	96
Грознерча машиннаькъа станце ресторан	556	100,2
Гудермесера машиннаькъа станце ресторан	250	100
Совнархоза УРС	18201	98
Грозненски машиннаькъа отделене ОРС	4004	95
Аптекоуправлени	828	106
Книготорг	645	113
Союзпечать	645	98
Респотребсоюз	29895	99

1961 шера хьалхарча ах шера моттигерча Советий промышленносто 22,8 млн. сома маьха халкъа эша товараш деннад мах беча организацешта, е соахка цу ханналца деннаучул 13 процент дукхагІа.

1961 шера хьалхарча ах шера мах беча организацешта товараш далара план укх тайпара кхоачашъяьй:

	Товараш далара боарам млн. сомашца	План кхоачашъяра процент
Моттигерча промышленноста министерство	1,1	71
Промпродтоварий министерство	10,2	104
Кийгача промышленноста управлени	10,8	118
Бытовой гІулакхаш ду управлени	0,7	100,3
Ерригача республике	22,8	108

VII. КУЛЬТУРНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Просвещене, культура, унахцІено лораяра даькъе кхы а толамаш даьхад республике.

1960/61 дешара шера болх беш 418 общеобразовательни школа яр, цул совгІа болх бечеи юртарчеи катирхой 80 школено балхаш тІара ца боахаш дешар хьийхаг кагирхошта.

Кердача дешара шера кхы а 20 керда школа хьаелла лерхІ. Общеобразовательни школашка деша багІа беррига дешархой 150 эзар саг совгІа хургба. Кердача дешара шера алхха цхьоалагІча классе деша хьачуэцаргда 25 эзар гаргга бер. Дукхха а дукхагІа хургда школашка-интернаташка деша дагІа бераш. Шердеш латт дешархой производственни дешар.

Мехкдаьтта промышленноста инженераши техникаши, педагогаш, агрономаш, гІишлонхой, кхыча говзалий специалисташ юкъе а болаш вола 1800 гаргга къона специалист арахец укх шера лакхехьарчеи юкъерчеи специальни дешара заведенеша, заочно деша багІараш а тІехьа даьрхІача.

ДукхагІа хулаш латт культурно-просветительни учрежденеш, тоалуш латт бахача наха деш дола культурни гІулакхаш.

Укх шера 1-ча июле кхаччалца оттаяь киноустановкаш соахка цу ханналца хиннарашца кийчича 13 стационарни установка дукхагІа хиннай, цу даьккъе юрташка — 9 установка.

Укх шера хьалхарча ах шера Грозне болх бе доладалийтад 1000 саг чухошаш дола «Космос» яха керда широэкранни кинотеатр. Дукхагіа хулаш латт колхозашкара культура цІеноп, клубаш, библиотекаш. Театрашка а кино а дукхагІа аха баьннаб нах. Шерлуш латт радиоси телевиденеи бахача наха деш дола гІулакх.

* * *

1961 шера хьалхарча ах шера яьча итогаша тешал ду республика экономикен культуреи дІахо дегІайоагІаргхилара а хургйолча СССП XXII-ча съезда сийна промышленноста, юрта боахама, гІишлонашкарча, транспорта болхлошта юкъе чІоаттІа къахьегама хьинар айденна хилара а.

Нохч-ГІалгІай АССР Статистически управлени

СЕРДАЛО

3-гІа оагІ, 16 июль, 1961 шу.

Доазол дехьара

Хьал кхохкалуш латт

ПАРИЖ, 12 июль. (ТАСС). Алжирски республика ханна йолча правительства французски правительства переговораш е безам ца хиларо тІа-тІа а чІоагІагІа кхохкадолийт Алжирера хьал. Франс Пресс яхача агентства деча тешалах, Эвиан-ле-Бене алжирски республика ханна йолча правительстваца бутт хьалхагІа еш хинна переговораш Франце ший оагІонгахьара йохаяр бахьан долаш Алжире хьал «хадданза воча доал».

ХІама ца эшшаш цхьаккха а бехктокхам ца озача ультраколониалисташа шоай зулмане террористически гІулакхаш сацийтац. Алхха селханарча цхьан дийнахь городе Алжире 12 эккхам баьб цар. Селхан сарахьа Оране телевизионни передачаш йохайир. Телевизионни центр военни хьхоша чІоагІа лораешшехьа а, «ультраша» французски радион телевиденеи антенна эккхийтар. Укхаза наха дувц тахан сарахьа радион телевиденеи гІолла инарала де Голле дергдолча къамаьлага ла ца дувгІийта даьд «ультраша» из хІама, яхаш.

Шоай оагІонгахьара даим Алжире бахаш хьабоагІача бахача наха дІадех Алжирски республика ханна йолча правительстваца Іалаьмате чехка переговораш юхайолаяр. Кепайоазоно беча хоамех мохк мукъабаккхара национальни фронта тІахьехамах переговораш елга хьаллоацаш селхан мах беча болхлой забастовка хилар. Іурра денз дІакъайла хилар Оранера алжирций доалахьа йола еррита тикаш.

Иштта хьалашка Алжире гІолла 48 сахьата го боаккхаш ва Алжира гІулакхий вола французски министр Жокс. Франс Пресс яхача агентства яхачох, «тайп-тайпара политически тенденцей викалашца» вІашагІкхийтта хила веза цун.

Марионеточни «кхоалагІа низ» хьабараи Алжира территори екъараи тІаерзаяь йола кхераме маневраш ца еш йитийта гІерт французски халкъа эттара а тайп-тайпара бола дуккха нах, хІаьта цар дІадех Алжир йизза ший лоІаме яларах йола Алжирски республика ханна йолча правительстваца переговораш юхадІайолаелга.

Ший лоІаме хилара тІехьа нийсхон къовсам лоаттабеча алжирски халкъа Франце демократически общественность тІехьа хилар дага а дохийташ, «Юманите» яхача газето белгалдоаккх, алжирски халкъа партІатта ше къаста йиш хургйола переговораш юхадІайолаелгеи толамца чакхйоахилгеи мехкарча демократически низаша дІадехаш хилар.

КАНАДА КЪИЛБАСЕДЕНГАХЬА

ОТТАВА, 13 июль. (ТАСС). «Со кхувш воагІача хана, — дагаух эскимоса Джордж Конниака, — хІара шера февральн марти бетташ хьатІа массаза кхоач моцал хулар тхога. Доаде оакхарий дацар. Цхьаннахьара а кхача лаха магацар тхона. Кит яхача чкъаьран ціоках даь, жІалей соалозех доахкаду ткъенаш хьа а доалаш, уж кхехкадора оаха. Шаькха хІама даа торо хилча, тхоцара цхьабараш сов дукха из диэ бовра».

Иштта дар 10—15 шу хьалхагІа. Цу хана денз дукха хІама хувцаденна дац Канада къилбаседенгахьа бахача эскимосий вахара чу. Дукха ха йоаццаш «Торонто дейли стар» яхача газета корреспондент хиннав Гудзонов пролива района эскимосаш бахача дуккхача моттигашка. «Эскимосий массехк цІагІа со хиннаучул тІехьагІа, — язду цо, —цига сона бІаргдайна гІулакхаш бахьан долаш берригача канадцашта хьалхара эхь хийтар сона».

ДукхагІа бола эскимосаш брезентови палаткашкеи дахчах даьча цІалгашкеи боахк. Саьнгга улл хьоар, бийда дулх, чаь пачкилг чуйоаллаш дола тали. Лохача маьнгеш тІа берашца цхьана бийша бада дай. Мехкдаьтта чудаьлла аьш-

ТУНИСЕРА ХЬАЛ

ТУНИС, 13 июль. (ТАСС). Массанахьара а хоамаш ду Тунисе французски эскар тунисски территоре хиспара дуьхьала керда демонстрацеши митингаши ю, яхаш. Кепайоазоно деча хоамех, Бизертера хьал тІа-тІа а чІоагІиГІа кхохкалуш латт.

ТАП яхача агентства беча хоамах, фецарча тІема Сиди Ахмедерча базана гаьна доаццаш, доггхаш патриотически иллеш а долаш, добровольцаш тІабола дуккха грузовикаш гучаяьлча, французски командоване оарц даьккхад. Французашта хийтар уж базана тІахьелха кийчлу, аьнна. ТІема форма тІа а ювхаш Бизерте арабала мукъа бац, аьнна шеволча эпсарген мугІарерча салташкеи дІакхайкадир французски командоване. Агентства иштта хоам бу Тунисеи Алжиреи доазон йистерча Кассерин яхача районе, эскара гІашлойи артиллерийскии доакъоша дакъа а лоацаш, тунисси эскара маневраш хиннэй, яхаш. Кассерини Сбибеи яхача городашка маневраш хинначул тІехьагІа, бахача наха Іалаьмате чІоагІа тІаэцаш моттигерча гарнизоний парадаш хилар.

Бизертеи «тунисски территоре шекара фэйоашкеи» эвакуаци ярах дувзаденна Туниса президента Бургибе яхьийтача посланена французски правительствагара французски правительствагара... — яхаш язду цунца дувзаденна «Ла пресс» яхача газето. — Жоп ца доагІаш гаро хІара минута вІашкакхохкабалара жхерам дукхагІа лакхбу... Шинна а оагІорахьара кхохкам чІоагІа лакхлу, царна из дезе а ца дезе а...»

«КХЕРАМЕ ВИЗИТ»

МАЛХБУЗЕН БЕРЛИН, 13 июль. (ТАСС). Шин ден визит а йолаш селхан къаьсттача тІема самолетаца Малхбузен Берлине кхьчар боннски канцлер Аденауэр. Ше хьакхьаьчча Аденауэра аьлар, айса енача визитаца са дІахайта безам ба Малхбузехьарча Берлинаца ФРГ айхха бувзам хилар.

Аденауэра визит курал хьахьокха гІерташ а дунен халкъашта юкъера кхохкам бикъбара тІаерзаяь а я. Иштта лоархІ из политически гІулакхаш кхы а дуккхагІа кхохкадалийта Бонна безам хиларца ювзаенна из визит еш хилар белгалдоаккхаш долча малхбузен берлински демократически кепайоазоно. «Ди вархейт» яхача газето йоах, боннски правителий цу тайпарча вояжаша цІаькха а хьахьокх Малхбузен Берлине латта гІулакх вІаштІехьа ца хилар. «Кхераме визит» аьнна жорта а болаш язъяьча редакционни статья тІа газето дагадохийт дукха ха йоаццаш Аденауэра Мюнхене даь къамаьл. «Цу къамаьлаца до цІаькха а хьахьекхар къоастаде ха хьатІакхаьча дола дунен халкъашта юкъера дешаш машарца къоастадара ше духьала хилар.

«Цунца Аденауэра белгалдаьккхад, — язду газето, — «шийлача тІема» кхерамера зикъ а дунен халкъашта юкъерча провокацей политика а дІахо лелае безам болаш ше хилар... Цхьабакъда, тха, малхбузен берлинций машаре а сатийна а даха безам ба.

Боннски канцлера лелаеча кхерамерча реваншистски политикацара гІулакхаш хоададе деза ха хьакхьачай. ТІема авантюраша тІехьа бафий карара ловзарг кхы хила йиш ац Малхбузен Берлинах. Машар Іалашбара хьашташа дІадех, дунен халкъашта юкъерча бокъонах тешам а болаш, тха города чІоагІа статус оттаяра хьакъехьа, юхьера а, барт вІаштІехьбоаккхилга».

«Малхбузен Берлинах нейтральнии ший лоІамехьа мукъеи город» йинза ярг ца хилар белгал а даькхха, «Ди вархейт» яхача газето тІехьара а язду: «Машар безаш болча тха города гражданаша провокаци мо мара лоархІаргъяц Аденауэра Малхбузен Берлине ена визит. Тха города вешаш хьаша хургвац бокъонна дуьхьале елгеи цхьаккха бокъо йоацаш Малхбузен Берлина тІагІерталгеи дола гІулакхаш дита вола а боннски правительства кулгалхо мара».

ДІадоаржадаьд...

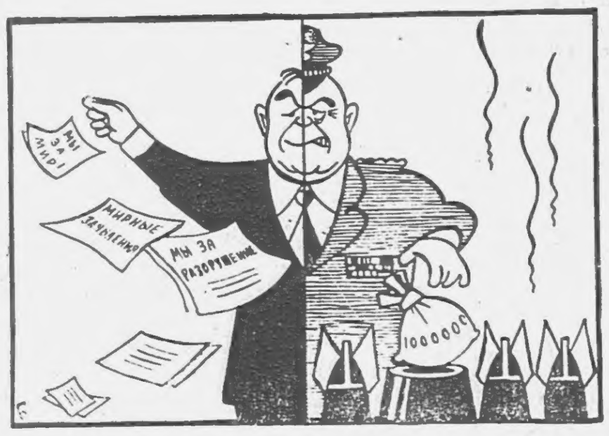

Дешаш—ара гІолла... тІема еча кийчонна!
М. Вайсборда сурт. ТАСС фотохроника.

Самодеятельноста коллектив—кхашка

Укх шера къаьстта терко тІаухийт Наьсарен района культура Щен художественни самодеятельноста коллективо кхашка культурни болх лелабара. Каст-каста кхашкарча станашка, фермашка, иштта кхыйолча моттигашка концерташ утттадеш бІаргаго йиш я самодеятельни коллектив.

ХІанзале бІаьстанара балхаш дІадоладеннача хана денз 38 концерт оттадаьд цо. Шоаш концерташ оттадале хьалхагІа тайп-тайпарча темаех беседаш ю, лекцеш еш агитаторашеи лектораша-общественникашеи. Иштта дукха ха йоаццаш «Махулла дукхагІа хьажкІаш хьувкъийтара П. Денисенкос дІадоладаь гІулакх хьаллацара Ерригроссийски социалистически яхье «Назарановский» совхоза механизированни звеноша дакъа лацарах» йола лекци йийшай СССП Наьсарен райкома инструктора Л. Плиевас, «Фу дича дика хьувкъийта вІаштІехьдаргда хьажкІаш» яхача темах лекци йийшай корта боахама къахьегамхошта районни культура Щен болхлочо нов. Могушкова, иштта кхы дуккхача темаех йола беседаш яьй лекторашеи агитаторашеи.

ЧІоагІа раьза хул кхашка балхашка боахка къахьегамхой художественни самодеятельноста коллективо каст-каста уттадеча концерташта. Самодеятельни коллектива юкъе къаьстта дика дакъа лоац цхьайтта шерарча школа дешархочо Т. Долгиевас, культура Щен болхлочо Х. Корохоевас, А. Долгиева, А. Точиева, иштта кхыбараша а. Цар массанеша гІалгІай, нохчий, эрсий метталара иллеш дика оал, тайп-тайпара халхараш ду, стихотворенеш еш.

Н. ПАШЕННЫХ.

Керда нохчий-эрсий словарь арадаьннад

Укх деношка доазол дехьарча мехкий а чухьарча къамий а словараш арахецача Паччахьалкхен издательствас арахийцад филологически Іилмай доктор, профессор Ю. Д. Дешериев редактор а волаш дола нохчий-эрсий словарь.

Керда арахийца словарь оттадаьд дика опыт йолаш волча языковеда, историеи, меттеи, литератураи Іилматохкама института нохч-гІалгІай меттта сектора заведующе Мациев Ахьмада.

Вай республикера культура кхы а дегІайолаяра, тоаяра, боккхача лоархІамера гІулакх да цу тайпара словарь арахецар. Нохч-гІалгІай лексикана Іилманца тохкам бара лоархІам бола материал я словара тІа кепа техар.

Словара тІа кепа теха дерригаш а 20 эзар гарга дош да. Царна юкъе чудоагІа, нохчий дешаел совгІа эрсий, Іарбий, персаьний, гуржий меттацара хьайца дешаш а.

ТІехь-тІехьагІа Советски Союзе Іилма, техника, экономика сихха дегІаярах нохчийн гІалгІайн меттащца керда дешаш терминаш юкъедоаладаьд. Цудухьа словара тІа къаьстта терко тІаяхийтай эрсий меттацара хьайца дешашта.

Словара тІа я географически цІерий список а нохчий меттацара лоацца грамматически очерк а.

Ф. ОЗДОЕВА,
Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама историн, меттен, литературан института Іилма болхло.

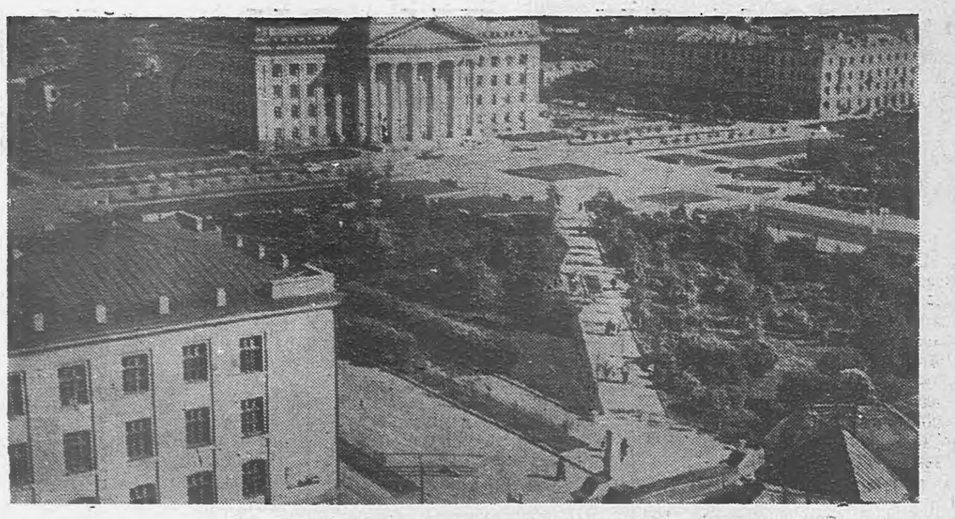

Тюмена 375 шу дизарга. Тюмень. Керттера майда.
В. Липовске сурт. ТАСС фотохроника.

Общественни тІахьожам лоаттабе школаш кийчъяра

ШКОЛАШ КИЙЧЪЯЬ БОАЛАШ ЛАТТ

Укх шера апрель бетта Надтеречни района Горагорски юкъерча, Знаменскерча бархІшерарча, иштта кхыйолча школаша берий даьшка-ноаношкара школаш кердача дешара шера кийчъеча новкъостал дар дийхар. Цар даь кхайкарал общественносто хьаллаьцар.

Цхьа барт болаш дІадоладир берий даьшеи-ноаношеи ремонтни балхаш. Ремонтни балхаш де гулбеннараша парташ тоздир, коташта, наІарашта, уйнашта, истолашта, иштта кхыйолча хІамашта басар хьекхад, е мел езача штукатурка яьй, тховнаш тоаДаьд.

Из болх беча къаьстта белгалбаьннад Горагорски Знаменски школай дешархой дайи-ноанойи. Укх бетта 10-ча июле кхачалехьа ремонтни балхаш йисте а даьха дешара кердача шера школаш кийчъяьй цар.

Дика лел ремонтни балхаш районни центрерча цхьайтта шера дешача школе а. Цига басар хьакхеи кІир тохен мара ца деза кхыдола балхаш йистедаьхад. Юхедиса ремонтни балхаш укх деношка йистедаха лаьрхІад школа кулгалхоша.

ХІанз чуийнна районерча школашта а хьехархой коллектива лаьрхІа а доаго даХчеи кІори Іалашдеш латт. Ер бутт чакхбалалехьа из болх йистебоаккхарга районе.

Школашта санна ремонт еш латт хьехархой чубахача квартиращта а. Керда дешара шу дІадоладара кхоачамболлаш массайолча классашта учебникаш Іалашдаьд районерча школаша. Цул совгІа районе сборно-щитовой материалах керда юхьхьанцара шиъ школа хьлъеш латт. Уж школашт керда дешара шу долалуш кийча хургъя.

Цхьабакъда, районе кхоачамболаш школаш яц. Ер кхоалагІа шу доладеннад школаех хьатІахетта кхы а классни цІенош хьалдара дош дувцаш латта. Школашта хьатІахетта классаш хьалъяра еша фонд лакхъяра дош оттадаь кхиннад просвещене министерствона хьалхашка. Цьабакъда, е министерства а, е района кулгалхоша а цу гІулакхах хІанзалца деш хІама хиннадац. Цунах шин сменах деша ахарал совгІа кхаь сменах болх бе безаргба. Ерригача районе хІанз а 19 классни цІа тоъац. Цудухьа из гІулакх лерттІа дІадахьара оарцагІбала беза райисполкома председатель нов. Магомаев а ССКП райкома секретарь нов. Коновалов а. Царна ха доагІа дешара шу дІадоладала геттара кІезига ха йисалга. Нагахьа санна из гІулакх мела дуте бераш кхаь сменах деша аха дезаргдІ. ХІаьта цу гІулаккхо чІоагІа новкъарле ергья берашта доаттГача тайпара хьаькъал, кхетам балара, дисциплина дика хилийтара. Кхыметтел шин смена йолча хана а чІоагІа хала да дешареи вахареи бувзам чІоагІа лелабара занятеш дІаккхаьь.

Района кулгалхой декхарийла ба сихха сборно-щитовой цІенош Іалаш а даь школашта хьатІахетта классаш е, юхьхьанцарча школана лаьрхІа помещени хьалъе.

Г. РУМЯНЦЕВА.

ХІана кхоачашдац наьха хьашташ

Шу дала доалл со Сунженски районерча Орджоникидзевская яхача станице Кирова улицагІа вахаш вола. Бакъда, тха улицагІа бахача наьха хьашташ хьоачашце кІезига новкъостал ду моттигерча Іаьдало. Дукха лийткъад тхо тІхой улицах электрически сердало йилла яхаш. Материал яц яхаш бахьанаш а доахаш райисполкомо дІаІІаэцац тха дехар. Тхачоа улув гІолла цхьайоагІа улица сердало йолаш я, хІаьта цигара тха улица тІа из хьатІаяккха дукха материал а эшац. Цунга хьежжа йолаш радио а яц тха улицагІа.

Иштта во сатт тха улицагІа мелача хин гІулакх а. Коашка гІувнаш йоахк тха, бакъда цар чура дар цьадух дувлаш а доацаш, кхычахьара хьа а кхухьаш Іочу детташ хий да. Цудухьа из хий цІаккха керда а, е цІена а хилац. Бакъда, станице цхьайолча улицашка меттел дуккхача бахача наьха коашка а тІехь хий хьауха колонкаш я. Цу тайпара хий дилла йиш йолаш дар тха улицагІ а. Цу даькъе а цхьаькха йоахо яц тха райисполкомо.

М. ЦОРОЕВ.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА НОВКЪОСТАЛ ДУ

Шийна тІабилла болх дика лелабеш хьавоагІа Наьсарен района Долакха-Юртарча клуба заведующи Алиханов Муса. Совхозашкарча кхашка балла боахкача къахьегамхоша тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара шийна могача тайпара новкъостал ду цо. Масала, каст-каста бригадашка тайп-тайпарча темах лекцеш еш, беседаш ю, хІара кІирах шозза къахьегама листокаш арахец, хІаьта клубе а бригадашка а ОСКП ЦК январски Пленума тІахьехамаш тІадолаш лозунгаш, наглядни агитаци лелаю Алиханова.

ХІанз дикагІбарий цІераш белгалъяхара Сийлен доска оттаде кийчдеш ва Муса.

М. МОГУШКОВ.

СПОРТ

Къонача бореций толам

30-ча июне денз 2-ча июле кхачалца гор. Калининградерча «Динамо» яхача спортивни зале яхье баьнна хилар кхоа борецаш. Цига «Труд» яхача ДСО Центральни Совета ший а команда а хьалхара моттиг яккхара дакъа лаца спортивни яхье яьннаяр автономни республикай, областий, РСФСР городий 15 сборни команда. Царца вольни кІалкхетаргах яхье ваьнна хилар Нохч-ГІалгІайчен бархІ кагирхо а.

Дика лейзар спортивни яхье Нохч-ГІалгІайчен команда. Яхье баьннаранта юкъе йиълагІа моттиг яьккхай цо.

Яхье наилегчайши дозал долча № 5 йолча ремеслении училища дешархочо И. Магомедова хьалхара моттиг яккхарах Центральни Совета дипломи дукха мах бола совгІати деннад, химзавода слесара Л. Тарамова Ленинградерча спортсменаца латарах йиълагІа моттиг яьккхай, хІаьта С. Абдулаев Къилбаседа-ХІирий борецаца латарах шоллагІа моттиг яьккхай.

ЧІоагІа сакъердам болаш чакхъяьлар И. Магомедов Ленинградски спортсменаца В. Галеевца вІашагІкхетар. Цу яхье хьалхара моттиг яккхарах Центральни совета чемпионий цІн еннай Магомедовна. Дика летар борецаш А. Амаев, Ш. Рамазанов.

ХІанз гор. Калининграде СССР ший а команда а хьалхара моттиг яккхара 20-ча июле денз 24-ча июле кхаччалца хургйолча спортивни яхье дакъа лацара кийчлуш ба спортсменаш. «Труд» яхача ДСО Центральни Совета сборни командаца дакъа лоацаш хургба Нохч-ГІалгІайчен кагирхой М. Магомедов, Л. Тарамов, А. Амаев, С. Абдулаев.

К. МУСАЕВ,
спорта мастер.

ВОЛЕЙБОЛЬНИ ЧЕМПИОНАТАХ

Дукха ха йисаяц «А» классе чуйоагІача волейбольни командаша лоаттаю яхь чакхъяла. ХІанз Грознерча «Динамо» яхача стадионе дІахьош я из яхь. Цига ловзача бархІ командах цхьаккха а яц цкъаза-за йиша а ца эшаш. ХІанзалца ца эшаш хьаена Харьковера «Буревестник» эшайир Ленинградерча спортаковцаша. ЧІоагІа сакъердаме дар из ловзар. Счет 3 : 2 хилар. ХІара очко яккхара чІоагІа къахьегар шинна а команда ловзархоша. Цудухьа пхи парти шин сахьатеи ах сахьатеи ловзайир цар.

Грознера «Спартак» лейзай йиъ командаца, царех кхаьннел (СКИФ, Баку; «Буревестник» Алма-Ата; «Калев», Таллин) котьяьннай из. хІаьта харьковски «Буревестнико» эша а яьй.

Сакъердаме дар Таллинерча командацара грозненций ловзар. Хьалхарча партех котбаьлар таллинцаш (15 : 13), хІаьта шоллагІеи кхоалагІеи партеш хьаяьхар грозненски «Спартака». ЙиълагІча партех юха а котьяьлар Таллин. Шоай еррига говзал тІа а яхийта лейзар грозненцаш, пхелагІча партех жот а баьлар.

* * *

Селхан сайрийна Грознера «Терек лейзар Кисловодскерча «Трудовые резервы» яхача футбольни командаца. Счет 5 : 0 а йолаш котьяьлар «Терек».

М. АХРИЕВ.

Фуй гипотони

ХІанз кІезига нийслургва гипертонически лазар ца хозаш саг. Гипотони яха лазар хезараш дукхха кІезигагІа ба. Гипотони яха лазар хилча цІен давлени лохлу, гипертони хилча санна ланх а ца луш.

ХІаьта духхагІа йолча хана ше лохьенкача тайпара чІоагІа а латт из.

Читателаша дех гипотони яха лазар хулача бахьанехи артериальни давлени лохьергйолча гІулакхехи дувцар. СССР-а медицински Іилмай Академе бокъонца волча члена профессора Н. С. Молчанова цу темах язъяь статья арайоакхх оаха.

Шоана ховчча тайпара, сага дог цІаккха ца соцаш а ритмично а вІашкатаІаши меллуши да. Вай дегІа сосудашка гІолла цІий дохийташ бола жертера низ хьахул дега мышцаш вІашкатаІарца. Шоллагіа бола низ ба сосудаш пружинаш санна сатташи вІашкатаІаши хьахулар.

Дог вІашкатеІача хана цІен давлени эттара чІоагІагІа лакхлу, максимальни хул из, дега мышцаш мелъеннача хана эттара чІоагІагІа лохлу, минимальни хул.

Шен лерттІа йола давлени укх боарамех хул: максимальни яр ртута бІоагІилга 100—130 миллиметр, минимальни — 60—80. Давлени кІезиг-дукха хувцалу сага ханага хьежжа (къоначар лохагІа хул, хІаьта кхийнарийн боккхийча наьхеи лакхагІа хул), хІаьта иштта дийнахьбус а (Іурра кІезиг-дукха лакхагІа, сарахьа лохагІа, хІама диачул тІехьагІа а хувцалу).

Тайп-тайпарча наьха дуккха даьча тохкамийн царех хьахиннарий яьча анализеи ларда тІа Іилмахоша оттаяьй артериальни давлене юкъерча хана йона норма лархІара эша формула. МоллагІча сага максимальни давлене цифра лох сага шераш 0,6 эца а хьахиннначоа 102 тІатоха а цеза. ХІаьта минимальни давлени хьахургъя, нагахь санна сага шераш 0,4 йийача, цхьахиннначоа 63 тІатехача. Цу формулах 50 шу даьннача сага давлени лерттІа лерхІ юкъера лаьрхІача максимальни давлени 132, минимальни — 83 хуле.

Сийлахь-воккхача ерсий физиолога И. П. Павловеи кхыча Іилмахошеи техкад цІен давлени мишта лел. Царна гучадаьннад цу гІулакха юкъе си пхаьний центральни системо чІоагІа дакъа лоацаш хилар. Давлени массаза а хургйолаш хьаллоаттаю сосудаш готлуши шерлуши пхаьний вІаши болча бувзамо. ДІахо йодача хана тучадаьннад, сосудаш готъеши шеръеши йолча пхаьний балха доал деш сага хьаь чу шоаш къаьстта йола центраш хилар.

Цхьаццадолча бахьанашца си пхаьний центральни система беш бола болх талха тарлургба, тІаккха нийсса, лерттІа хургъяц цІен давлени. Вай дувцар дац е дийнахь-бус хула жагий хувцамаш а е цІаьхха эттача бахьано хьоаьдаь хьахинна ханна этта, чехка дІадоала хувцамаш а. Нагахь санна сага максимальни артериальни давлени ртутни бІоагІилга 100 миллиметрал лохагІа яле, хІаьта минимальни 60-нел кІезигагІа яле, цу сагага гипотони яха лазар да ала йиш я. Цхьабакъда духхьал цхьа цифраш бахьан чІоагІдаь ала йиш яц лазар да.

Артериальни давлени лоха йолаш 5—6 процент ба нах. Из хилча цхьабараш могаш боацаш хул, лаьрхІа даьча тохкамаша хьахьекхад, цар цхьаццайолча системашеи органашеи болх лерттІа беш па хилар. Вохкарна шоаш бинза унаяцІена хет, кхыметтел физически хала болх а булургба царга.

Дуккхача даькъе давлени лоха йолаш хул тропически субтропически мехкашка баха нах, йІайхача цехашка, температура лакха йолча поме-щенешка болх беш бола нах.

Хадданза еза атлетика лелаеча наьха а массане хІана яц аьнна лоха хул артериальни давлени. ХІаьта из иштта яле а, сага шийна ше цамоташ а хетац е лазар хилара цхьаккха белгалонаш а яц. Цхьабакъда цу наьха дог кІезигагІа тохалу, цхьан минута 64—72 тохадала дезача метте 56—60 мара тохалац из. Из да спортсмена дега мышцо, чІоагІа низ а болаш, хІара вІашка массаза таІ дег чура цІий духхагІа дІадохийташ хилар.

Лоха давлени хилар физиологически лерттІа доагІаш хІама да, из лоха йола нах цамоташ бац, е дарба де дезаш хІама а дац.

МоллагІа цале а лазара тІагІолла хиннача хувцамашца — цІий лелаче сосудай низ мелбаларца, цІий шийна чугІолла чакхдоахаш дего бу болх талхарца, и. ж., цІен давлени лохъеннаяле, из кхыдола гІулакх да. Цьаьхха а чІоагІа а давлени талхара бахьанаш кхиа йиш я лозавар, дегІа температура чІоагІа лохьалар, инфекционни цамогар кхетар, кхеравалар.

Хронически гипотони эттара чІоагІагІа лаккхъо си пхаьний болх талхарои хронически лазарашен.

Ший тайпара йола гипотоне форма хул инфекционни лазар текхача, нервно - психически низ хиннача е психически лозабьча кагайча наха. Дерригача дегІа магац яхаш хул уж, корта хьувз, кертага лазараш уж, дегІ мелденна хул, бІаргашка боад етталу, эгІазаул, дегатІе дика йоацаш хеталу, цкъаза чехкка хьагІеттача е дегІ дІа-юха хьовзадича бІогора а ухаш, Іобетталу. Иштта цамогаш болча наьха цІий лела сосудаш харцахьа болх беш хул. Къаьстта аьлча, цкъаза шелъеЛча шерлу уж, йІоахьелча готлу. Цій лела сосудаш лелаеча си пхаьний система лакхерча отделаша бу болх талхар да.

Гипотони яха лазар долча наха дика да массаза а къахьегамен салоІамен режим, хІаьта иштта гигиенически режим лоаттаяр. Къаьстта лоархІам болаш да кхоачам хиллал наб яр—8 сахьатал кІезигагІа йоацаш наб яр ший ханнахьа дика салаІар. ЧІоагІа дика я физически жультура, фецара ваннаш, чІоагІа йоацца хин процедураш. Массе тайпара а дика лерхІаш да дуккхача пана кердача фега хилар, гІаш Іо-хьал ахар. Делкъийна хІама дуача хана а ший пулчох дукхагІа жердача фега хила веза.

Хьаьда къоастадаь даа хІама кила дезац иштта цамогаш болча наха. Бейга а тайп-тайпара а хила беза цар кхача, лоро хьожаьча тайпара дукха. B_1 B_2 С (аскорбиновой кислота) яха витаминаш дуккха а юкъеяьла еза, че езъеш хІама даа мегаргдац. Че талхаргйолаш хІама хиларах лоравала веза, цу гІулакхо кхы а чІоагІагІа лохъю давлени.

Гипотонех цамогаш болча наха дегІ кІаьллуш, отташ дола болх бе мегаргбац, дегІ физически оттар хинна ца Іеш, нервно-психически цатоам хилар а чІоагІа новкъа да царна.

ЙІайхача цехашка бийсанарча сменашка цар болх ца бича бакъахьа ба, данне а бакъахьа дац корта бохо малар мелари гІаьле увзари.

УнаяцІена, дегІ чІоагІденна саг дикагІа дуьхьал лоатталу юкъарча невроза, моллагІча а инфекцена, вешта аьлча гипотони хьоаеш долча бахьанашта.

Н. МОЛЧАНОВ,
СССР-а медицински Іилмай Академе бокъонца вола член, профессор.

СЕРДАЛО
4-гІа сагІ, 16 июль, 1961 шу.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре
Йокхха зал — **«Дукха деза хьо, вахар».**
Долалу: 8, 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗІамига зал № 1 — **«Айна».**
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗІамига зал № 2 — **«Баьццара фургон».**
Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.
«Мария искусстница».
Долалу: 9, 11.
ЗІамига зал № 3 — **«Котовский».**
Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.
«Караерзаяь лакхале».
Долалу: 9.30, 11.30.

«Родина» яхача кинотеатре
«ХІамаш йола саг йоалаяр».
Долалу: 9, 2.30, 6.15.
«Са доттагІа Колька».
Долалу: 11, 12.45, 4.30, 8, 9.45.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48, партийни вахареи, экономикан, письмойи отделий—2-25-72; корректорске—2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул, Сталина, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

СФ02105 Заказ № 4025